

ลักษณะ 2

สัญญา

กลุ่มที่ 5 สัญญา (CONTRACT)

ข้อพิจารณาเบื้องต้น

ความเกี่ยวพันระหว่างนิติกรรมและสัญญา

นิติกรรม ได้แก่การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ (มาตรา 112)

สัญญา คือ ความตกลงระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายหรือว่านั้นขึ้นไป (นิติกรรม 2 ฝ่าย) หรือหลายฝ่าย) มีเจตนาตกลงกันมุ่งประสงค์ที่จะก่อให้เกิดหนี้หรือก่อสิทธิและหน้าที่ผูกพันกันตามกฎหมายกล่าวคือ จะต้องมีการแสดงเจตนาอันเป็นคำเสนอคำสนองของทั้งสองฝ่ายถูกต้องตรงกัน จึงจะเกิดผลเป็นสัญญา หรือนิติกรรมหลายฝ่าย เช่น สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท (มาตรา 1012) สัญญาแบ่งปันทรัพย์มรดกระหว่างทายาทหลายคน (มาตรา 1750) ฯลฯ

นิติกรรม อาจแบ่งตามโครงสร้างได้ 2 แบบ คือ นิติกรรมฝ่ายเดียว และนิติกรรมสองฝ่าย

นิติกรรมฝ่ายเดียว คือ นิติกรรมที่เกิดขึ้นได้ โดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียว ไม่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา เช่น การก่อตั้งมูลนิธิ (มาตรา 81, 82) การทำพินัยกรรม (มาตรา 1646) การบอกล้างโมฆียกรรม (มาตรา 137) คำเสนอ คำสนอง คำมั่น เช่น คำมั่นจะให้รางวัลโดยจะไม่ถอน (มาตรา 362, 363)

นิติกรรมสองฝ่าย คือ นิติกรรมที่เกิดขึ้นได้ โดยการแสดงเจตนาสอดคล้องต้องกันของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป โดยมีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เสนอและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้สนองรับ ซึ่งได้แก่สัญญานั้นเอง

ดังนั้น สัญญา จึงเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง (คือ นิติกรรมสองฝ่าย หรือหลายฝ่าย) แต่ นิติกรรมไม่ใช่สัญญาเสมอไป เพราะนิติกรรมฝ่ายเดียวย่อมเกิดขึ้นได้ แต่สัญญาเป็นนิติกรรมหลายฝ่าย

สรุป อาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ของสัญญา ก็คือความมุ่งหมายในการทำสัญญาอันใด วัตถุประสงค์ของนิติกรรมก็คือความมุ่งหมายในการทำนิติกรรมอันนั้น⁽¹⁾

ความเกี่ยวพันระหว่างสัญญาและหนี้

หนี้ คือ ความเกี่ยวพันของบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า “ลูกหนี้” จำต้องกระทำการ งดเว้น หรือส่งมอบทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “เจ้าหนี้”

บ่อเกิดแห่งหนี้ ที่สำคัญมี 5 ประการ คือ.-

1. สัญญา (มาตรา 354-394)
2. จัดการงานนอกสั่ง (มาตรา 395-405)
3. ลากมิควรรได้ (มาตรา 406-419) 4. ละเมิด (มาตรา 420-452)
5. บทบัญญัติกฎหมายในเรื่องอื่น เช่น หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดู (มาตรา 1598/38-1598/41), หนี้ภาษีอากร

จะสังเกตได้ว่าบ่อเกิดแห่งหนี้ดังกล่าวล้วนเป็นนิติเหตุ และเป็นนิติเหตุที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลทั้งสิ้น และมีผลให้เกิดสิทธิและหน้าที่ผูกพันกันระหว่างบุคคลดังกล่าวเช่นเดียวกับนิติกรรม

สัญญา เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญาระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่าย หรือกว่านั้นขึ้นไปเป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลสมัครใจและมีเจตนามุ่งก่อให้เกิดหนี้ขึ้นนั้นขึ้น โดยทำสัญญากัน เช่น เอกเทศสัญญา ป.พ.พ. บรรพ 3

ส่วนหนี้ที่เกิดจากการจัดการงานนอกสั่ง ลากมิควรรได้ ละเมิด และบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องอื่น ๆ นั้น เป็นหนี้ที่เกิดขึ้นโดยบุคคลมิได้สมัครใจก่อให้เกิดขึ้น แต่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย

ดังนั้น สัญญาจึงเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้ที่สำคัญที่สุด เพราะหนี้ส่วนมากเป็นหนี้อันเกิดจากสัญญา

(1) จัด เศรษฐบุตร. เรื่องวินัยกับ. หน้า 12.

การก่อให้เกิดสัญญา (FORMATION OF CONTRACT)

1. สาระสำคัญของสัญญา มี 3 ประการ คือ.-

- (1) ต้องมีคู่สัญญา ตั้งแต่ 2 ฝ่ายหรือกว่านั้นขึ้นไป
- (2) ต้องมีคำเสนอ และคำสนองสอดคล้องต้องกันหรือตรงกัน มีเจตนาตรงกัน และร่วมกัน ถ้าไม่ตรงกันสัญญาก็ไม่เกิด
- (3) ต้องมีวัตถุที่ประสงค์ ประโยชน์สุดท้ายไม่จำกัดรูป ลักษณะ ถ้าไม่มีวัตถุที่ประสงค์ ก็เท่ากับไม่มีจุดประสงค์ หรือความมุ่งหมายในการทำสัญญา⁽¹⁾

2. สัญญาต้องอยู่ภายใต้บังคับหลักเกณฑ์ความสมบูรณ์ของนิติกรรมโดยทั่วไป เพราะสัญญาเป็นนิติกรรม 2 ฝ่าย จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับฯ ด้วย เช่น

- ผู้ทำสัญญาต้องมีความสามารถ (มาตรา 19-36 และ 116)
- วัตถุที่ประสงค์ของสัญญาต้องไม่เป็นการต้องห้ามฯ พันวิสัย และไม่ขัดขวางฯ (มาตรา 113-114)
- ผู้ทำสัญญาต้องไม่บกพร่องในเรื่องการแสดงเจตนา (มาตรา 117-129)
- การส่งเจตนา (มาตรา 130) และการรับเจตนา (มาตรา 131)
- สัญญาบางชนิด กฎหมายกำหนดแบบไว้ ต้องทำตามแบบ (มาตรา 115, 456, 538, 572, 680, 703, 750 ฯลฯ)

ประเภทของสัญญา อาจแบ่งได้ดังนี้ คือ.-

1. สัญญาซึ่งก่อผลผูกพันคู่สัญญา กับสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก
 - สัญญาซึ่งก่อผลผูกพันคู่สัญญา เช่น สัญญากู้ยืมเงิน, ซื้อขาย, เช่าทรัพย์สิน, จำนอง, ให้ ฯลฯ
 - สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก เช่น สัญญาประกันชีวิต (มาตรา 889) สัญญาจะชำระหนี้แก่บุคคลภายนอก (มาตรา 374-376)
2. สัญญาต่างตอบแทน กับสัญญาไม่ต่างตอบแทน
 - สัญญาต่างตอบแทน คู่สัญญาต่างเป็นเจ้าของหนี้ซึ่งกันและกัน หรือมีหนี้ที่

(1) ศักดิ์ สนองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. (กรุงเทพมหานคร :
 บพิธการพิมพ์. 2523). หน้า 312.

จะต้องชำระตอบแทนกัน (มาตรา 369) เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อมีหนี้ต้องชำระราคา ผู้ขายมีหนี้ต้องส่งมอบทรัพย์สิน ฯลฯ

-สัญญาไม่ต่างตอบแทน เป็นสัญญาที่ก่อนนี้ฝ่ายเดียว เช่น สัญญายืม, สัญญาฝากทรัพย์สินโดยไม่มีบำเหน็จ ฯลฯ

3. สัญญามีค่าตอบแทน กับสัญญาไม่มีค่าตอบแทน

-สัญญามีค่าตอบแทน คู่สัญญามีสิทธิได้ค่าตอบแทน เช่น ซื้อขาย, จ้างแรงงาน, จ้างทำของ, เช่าทรัพย์สิน, กู้ยืมโดยมีดอกเบี้ย ฯลฯ

-สัญญาไม่มีค่าตอบแทน ทำให้เปล่าไม่มีค่าตอบแทน เช่น สัญญาให้โดยเสนหายืมใช้คงรูป, ฝากทรัพย์สินโดยไม่มีบำเหน็จ

4. สัญญาประธาน กับสัญญาอุปกรณ์

-สัญญาประธาน เป็นสัญญาที่อาศัยความสมบูรณ์โดยลำพังตัวเอง⁽¹⁾ ส่วนสัญญาอุปกรณ์นั้นต้องสมบูรณ์เช่นเดียวกัน ทั้งยังขึ้นอยู่กับสัญญาประธานด้วย กล่าวคือ แม้สัญญาอุปกรณ์จะสมบูรณ์ แต่สัญญาประธานไม่สมบูรณ์ สัญญาอุปกรณ์ย่อมไม่สมบูรณ์คู่กัน (มาตรา 384) หรือสิทธิเรียกร้องในส่วนที่เป็นประธานขาดอายุความ สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ส่วนที่เป็นอุปกรณ์อันต้องอาศัยส่วนที่เป็นประธานนั้น ย่อมตกเป็นอันขาดอายุความตามกันไปด้วย (มาตรา 190) สัญญาอุปกรณ์ เช่น ข้อตกลงเกี่ยวกับมัดจำหรือเบี้ยปรับ, สัญญาค้ำประกัน, สัญญาจำนอง, จำน่า เป็นต้น

5. เอกเทศสัญญา กับสัญญาไม่มีชื่อ

-เอกเทศสัญญา ได้แก่ สัญญาที่บัญญัติไว้เป็นเอกเทศใน บรรพ 3 รวม 23 ลักษณะ ตั้งแต่มาตรา 453-1297

-สัญญาไม่มีชื่อ ได้แก่ สัญญาที่มีบัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญา แต่ต้องทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักทั่วไปเกี่ยวกับนิติกรรม กฎหมายก็ยอมรับบังคับให้ตามเจตนานั้น เช่น สัญญาเล่นแชร์เปียฮวย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1631-1634/2508) สัญญากองทุนในการสมรส (คำพิพากษาฎีกาที่ 806/2501) สัญญาเช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างตึก แล้วยกกรรมสิทธิ์ให้แก่

(1) ม.ร.ว.สันติ ปราโมช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 485

เจ้าของที่ดิน ซึ่งเป็นสัญญาต่างตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1460/2495) สัญญาทรัพย์สินที่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 719/2507, 6/2517)⁽¹⁾

หัวข้อที่ 1 คำเสนอ (An offer)

คำเสนอคืออะไร มีลักษณะอย่างไร

คำเสนอ คือ คำขอให้ทำสัญญา เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวชนิดที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนาเกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายหนึ่ง แจ้งให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งทราบว่าตนมีความประสงค์จะผูกพันตนทำสัญญาด้วย โดยขอให้อีกฝ่ายหนึ่งร่วมความประสงค์ทำสัญญาด้วย หรืออาจสรุปสั้น ๆ ว่า เป็นคำขอให้ทำสัญญา⁽²⁾

ลักษณะของคำเสนอ คำเสนอมีลักษณะพอสรุปได้ดังนี้ คือ

(1) คำเสนอเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา ถ้าแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า การแสดงเจตนาย่อมมีผลทันทีเมื่อผู้รับการแสดงเจตนาเข้าใจความหมายและถ้าแสดงเจตนาทำคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลเมื่อไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา (มาตรา 130 วรรคแรก)

(2) คำเสนอต้องมีข้อความชัดเจนและแน่นอน (ไม่ว่าจะแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง เช่น ด้วยวาจา เขียนเป็นหนังสือ) หรือแสดงกิริยาอาการต่าง ๆ อันถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาโดยปริยายหรือโดยการนิ่ง

(3) มีความมุ่งหมายว่า ถ้ามีคำสนองแล้วสัญญาจะต้องเกิดขึ้นทันที (ไม่ว่าจะแสดงเจตนาต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยเฉพาะ หรือประกาศโฆษณาแก่บุคคลทั่วไปอันถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาต่อสาธารณชนก็ได้ และต้องไม่ใช่คำทาบถาม คำเชื้อเชิญ หรือคำปรารภ)

อุทาหรณ์ (1) ก. พูดกับ ข. ว่า “อยากจะซื้อแหวนเพชรสัก 1 วง” ดังนี้เป็นคำปรารภ ถ้า ก. ถาม ข. ว่า อยากจะซื้อแหวนเพชรของ ข. ข. จะขายราคาเท่าใด? ให้ตอบไป ดังนี้เป็นคำเชื้อเชิญ แต่ถ้า ก. ถาม ข. ว่า จะขายแหวนเพชรของ ข. ไหม? ดังนี้เป็นคำทาบถาม

(2) จำเลยได้รับสัมปทานตั้งโรงไฟฟ้า ถือว่าได้ทำคำเสนอต่อบุคคลทั่วไปในการที่จะบริการไฟฟ้าในเขตสัมปทานเป็นการทำคำเสนอโดยชัดแจ้ง เมื่อมีผู้ขอใช้ไฟฟ้าในเขตดังกล่าว

(1) ศักดิ์ สนองชาติ. เรื่องเดิม, หน้า 310.

(2) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช. เรื่องเดิม, หน้า 445.

ถือว่าผู้ขอใช้ไฟฟ้าได้ทำคำสนองแล้ว ก่อให้เกิดสัญญาผูกพันระหว่างผู้ขอกับจำเลยแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1013/2498)

(3) โจทก์มีหนังสือถึงจำเลยขอซื้อแร่ดีบุก ระบุจำนวน 60 ตัน แต่ขอซื้อวันนี้ก่อน 10 ตัน ที่เหลือจะได้มาขอซื้อเป็นคราว ๆ ไปจนกว่าจะหมด ดังนี้ เป็นคำเสนอขอซื้อแร่ดีบุก 10 ตันเท่านั้น เมื่อจำเลยสนองรับ สัญญาซื้อขายแร่ดีบุก 10 ตันย่อมเกิดขึ้นส่วนที่เหลืออีก 50 ตันเป็นเพียงคำปรารภของโจทก์ที่ประสงค์จะซื้อ แม้จำเลยตอบว่า “จะขาย” ก็เป็นเพียงคำเสนอ เมื่อโจทก์ไม่สนองรับ ก็ไม่เป็นสัญญาซื้อขายดีบุกอีก 50 ตัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 411/2490)

(4) การเรียกประกวดราคาจ้างเหมาก่อสร้าง “การเชื่อเชิญ” ให้ทำคำเสนอขอประกวดราคา เมื่อมีผู้เข้าประกวดราคา ถือได้ว่าได้ทำคำเสนอแล้ว ถ้าผู้ว่าจ้างได้ตกลงในสัญญานั้นแล้ว ถือว่าได้ทำคำสนอง ย่อมเกิดเป็นสัญญารับเหมาก่อสร้าง (จ้างทำของ) ขึ้น หรือประกาศรับสมัครงาน ผู้ประกาศเป็นผู้เชื่อเชิญให้ทำคำเสนอ ผู้สมัครงานเป็นผู้ทำคำเสนอ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกาศมีสิทธิเลือกปฏิบัติในการสนองรับคำเสนอ

(5) ห้างร้านที่มีสินค้า หรือร้านอาหารที่มีอาหาร ตลอดจนโรงแรมหรสพ โดยมีการแสดงราคาไว้ชัดเจน หรือบริษัทรถยนต์โดยสารประจำทาง นำรถยนต์ออกเล่นรับส่งคนโดยสารในทาง กรณีเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาทำคำเสนอโดยชัดแจ้ง

การแสดงเจตนาต่อสาธารณชนในกิจการต่อไปนี้ ถือว่าเป็นคำเสนอ มิใช่คำเชื่อเชิญให้ทำคำเสนอ คือ⁽¹⁾ ก. บริษัทห้างร้านทำหนังสือแจ้งรายการสินค้าและราคาแจกจ่ายแก่ประชาชน (จะปฏิเสธคำสนองไม่ได้ หากสินค้ายังมี)

ข. ร้านขายอาหารหรือโรงแรมหรสพปิดป้ายบอกราคาอาหารหรือค่าชมหรสพ (จะปฏิเสธคำสนองมิได้ หากที่นี่ยังมี)

ค. ร้านค้านำสินค้าออกวางขายและปิดป้ายบอกราคา (จะปฏิเสธคำสนองมิได้ เว้นแต่ขายแล้วหรือวางเพื่อโฆษณาโดยไม่ต้องการขาย ต้องปิดป้ายบอกให้ทราบ)

ผลของคำเสนอ (มาตรา 354, 355)

คำเสนอเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว จึงมีผลตามกฎหมายจนกว่าคำเสนอนั้นจะสิ้นความผูกพัน จึงมีผล คือ.-

(1) จี๊ด เกรษฐบุตร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 342.

(1) เมื่อมีการสนองรับตามคำเสนอ สัญญาย่อมเกิดขึ้น

(2) คำเสนอนั้นถอนไม่ได้

การถอนคำเสนอ มีหลักในการพิจารณาอย่างไร

การถอนคำเสนอ แยกพิจารณาแยกเป็น 2 ประการ คือ.-

1. คำเสนอที่บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง (มาตรา 354)

มาตรา 354 “คำเสนอจะทำสัญญาอันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น ท่านว่าไม่อาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้”

มาตรา 354 หลัก คำเสนอที่บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้ (ไม่ว่าจะเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าหรือต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง) จะถอนก่อนระยะเวลาที่บ่งไว้ไม่ได้

เช่น ก. เสนอขายข้าวสารให้ ข. 100 กระสอบ ราคา 4,000 บาท ในวันที่ 12 พ.ย. 21 ระบุว่าถ้า ข. ตกลงจะซื้อ ให้ตอบจดหมายภายในวันที่ 22 พ.ย. 21 ดังนี้ คำเสนอของ ก. ย่อมผูกพัน ก. ในอันที่จะรับคำสนองของ ข. อยู่จนถึงวันที่ 22 พ.ย. 21 ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ก. จะถอนคำเสนอของตนไม่ได้ หาก ข. สนองรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าว สัญญาซื้อขายข้าวย่อมเกิดขึ้น

2. คำเสนอที่มีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง (มาตรา 355, 356) มี 2 กรณี คือ.-

ก. ถ้าอยู่ห่างกันโดยระยะทาง (ไม่อาจเข้าใจกันได้ทันที)

มาตรา 355 “บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอนั้นท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่”

มาตรา 355 หลัก คำเสนอที่มีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองแก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ผู้เสนอจะถอนคำเสนอก่อนเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำสนองมิได้ (เวลาอันควรคาดหมายฯ ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยคำนึงถึงระยะเวลาไป-กลับในเวลาปกติ รวมระยะเวลาคิดตริกครองของผู้ทำคำสนองด้วย)

เช่น ก. อยู่เชียงใหม่มีจดหมายเสนอขายลำไย 500 กิโลกรัม ราคา 20,000 บาท ให้ ข. พ่อค้าในกรุงเทพฯ โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ ข. ตอบจดหมาย (ตอบสนองซื้อ) ภายในเวลาใด เช่นนี้ ควรพิจารณาระยะเวลาการส่งคำเสนอและตอบสนองในเวลาปกติใช้เวลาประมาณ 6 วัน และ ข. ควรมีระยะเวลาเพื่อตริกครองอีก 1 วัน รวม 7 วัน ดังนี้ภายในเวลา 7 วันนับแต่วันที่ ก. ได้ส่งจดหมาย ย่อมถือได้ว่าเป็นเวลาอันควรคาดหมายว่า ก. จะได้รับคำบอกกล่าวสนองของ ข.

แล้ว ซึ่งระยะเวลา 7 วันนี้ ก.จะถอนคำเสนอของคนมิได้ เมื่อ ข.ไม่สนองรับจนล่วงพ้นเวลาอันควรคาดหมายดังกล่าวแล้ว คำเสนอของ ก.ก็สิ้นความผูกพันไปเองโดยไม่จำเป็นต้องถอน อนึ่งเวลาอันควรคาดหมายนั้นจะยาวนานเพียงใด ย่อมแล้วแต่พฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป ไม่อาจวางกำหนดกฎเกณฑ์ไว้แน่นอน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1092/2509, 2110/2509)

หรือเช่น โจทก์ส่งคำขอเชิญให้จำเลยยื่นซองประกวดราคาปรับหมากก่อสร้าง จำเลยได้ยื่นซองฯ เรียกว่าเป็นคำเสนอ โจทก์มีกรรมการพิจารณาประกวดราคาในภายหลัง ถือว่าจำเลยได้ทำคำเสนอต่อโจทก์ซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทาง ต้องมีเวลาพอสมควรแก่การสนองรับตามมาตรา 355 ต่อมาโจทก์ตอบรับคำเสนอของจำเลย ภายในเวลาอันสมควร จึงเกิดเป็นสัญญาขึ้น จำเลยจะถอนคำเสนอนั้นไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 931/2480) อนึ่งคำพิพากษาฎีกาเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า คำเสนอโดยการยื่นซองประกวดราคา ซึ่งจะต้องมีกรรมการพิจารณาก่อนสนองรับนั้น ถือว่าคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง

ข. ถ้าอยู่เฉพาะหน้า (เข้าใจได้ทันที)

มาตรา 356 “คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำเสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ห้ามให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลหนึ่งทำคำเสนอ ไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย”

มาตรา 356 หลัก คำเสนอที่มีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำเสนอ ทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า เสนอที่ใด เวลาใด ต้องตอบสนองทันที รวมไปถึงตลอดถึงการเสนอ-สนองทางโทรศัพท์ (หรือวิธีอื่นใดที่สามารถเข้าใจได้ทันที เช่น พุควิทยุ ส่งสัญญาณต่าง ๆ ฯลฯ)

เช่น ก. พุคโทรศัพท์กับ ข. โดยเสนอขายบ้านพร้อมที่ดิน 100 ตารางวาให้ ข. ในราคา 500,000 บาท ข. ตอบว่าจะรับไว้พิจารณา (มิได้ตอบสนองทันที) เช่นนี้ คำเสนอของ ก. สิ้นผลไปไม่ผูกพัน ก. อีก แม้ต่อมา ข. ตอบตกลงซื้อ ก. ย่อมปฏิเสธได้ และถ้าขณะที่ ข. กำลังตรึกตรองอยู่ ก. เกิดเปลี่ยนใจไม่ขาย ก. ก็ชอบที่จะถอนคำเสนอได้เพราะไม่มีกฎหมายห้ามถอนไว้เหมือนคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทางตามมาตรา 355

ข้อสังเกต กรณีมาตรา 356 นี้ นักกฎหมายเห็นกันว่า ผู้เสนอถอนคำเสนอได้เสมอ ก่อนที่จะมีคำสนองขึ้นในเวลานั้น ดังนั้น ถ้าผู้รับคำเสนอต้องการสนองรับ ก็ต้องทำคำสนอง

เสียในระหว่างเวลาที่เจรจาขึ้นอยู่กับที่มีข้อเสนอขึ้นมา นั้น ก่อนที่ผู้เสนอจะถอนคำเสนอเสีย⁽¹⁾
 เช่น ก. เสนอขายแหวนเพชรต่อหน้า ข. ด้วยวาจา โดยไม่มีกำหนดเวลาให้ ข. ทำคำ
 สนอง ในระหว่างที่ ข. กำลังตรวจดูแหวนและตรึกรองว่าจะซื้อหรือไม่นั้น ก. อาจถอนคำ
 เสนอเสียได้ แต่ก่อนที่ ก. จะถอนคำเสนอ ข. ก็ย่อมตอบตกลงซื้อได้ในเวลานั้น

คำเสนอสิ้นความผูกพัน มี 3 ประการ คือ.-

(1) ผู้รับคำเสนอบอกปิดไปยังผู้เสนอ (มาตรา 357)

(2) ผู้รับคำเสนอมิได้สนองรับภายในเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 354, 355 และ 356
 (มาตรา 357)

(3) ผู้เสนอตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ (มาตรา 360)

1. ผู้รับคำเสนอบอกปิดไปยังผู้เสนอ (มาตรา 357)

มาตรา 357 “คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลา
 กำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

มาตรา 357 หลัก คำเสนอใด (มาตรา 354-356) ถูกเขาบอกปิด คำเสนอนั้นสิ้นความ
 ผูกพันทันทีโดยไม่คำนึงว่าระยะเวลาอันบ่งไว้จะยังมีเหลืออยู่มากน้อยเท่าใด

เช่น ก. เสนอขายสร้อยคอทองคำหนัก 1 บาท ราคา 3,600 บาท แก่ ข. โดยกำหนด
 เวลาให้สนองรับภายใน 5 วัน ข. ไม่มีเงินซื้อจึงตอบปฏิเสธภายในวันนั้น เช่นนี้ คำเสนอของ
 ก. เป็นอันสิ้นความผูกพัน (แต่ถ้า ข. ต่อรอราคาขอลดลงเป็นจำนวน 3,500 บาท หรือขอผ่อน
 ชำระเป็นงวด ๆ ผลทางกฎหมายถือว่า ข. บอกปิดไม่รับ และเป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่ตามมาตรา
 359 วรรค 2)

2. ผู้รับคำเสนอมิได้สนองรับภายในเวลาที่บัญญัติไว้ในมาตรา 354, 355 และ 356
 (มาตรา 357) (คือไม่สนองรับภายในระยะเวลาที่บ่งไว้ตามมาตรา 354 หรือภายในเวลาอัน
 ควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง ตามมาตรา 355 หรือภายในเวลาที่ทำคำเสนอนั้น
 มาตรา 356) เช่น กรณีตามอุทธรณ์ใน 1. ถ้า ข. ไม่สนองรับซื้อสร้อยคอทองคำภายในกำหนด
 5 วัน คำเสนอของ ก. ย่อมสิ้นความผูกพัน

3. ผู้เสนอตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

มาตรา 360 “บทบัญญัติแห่งมาตรา 130 วรรค 2 นั้น ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหากว่าขัด

(1) อดิศัย คิงศักดิ์ และ ยล ชีรกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 241-452 (พระนคร :
 โรงพิมพ์ไทยพิทยา, 2503). หน้า 269.

กับเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือหากว่าก่อนจะสนองรับนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ”

มาตรา 360 จากหลักในมาตรา 130 วรรค 2 เมื่อส่งเจตนา (คำเสนอ) ไปแล้วแม้ภายหลังผู้แสดงเจตนา (ผู้เสนอ) ตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ เจตนา (คำเสนอ) นั้นยังคงมีผลสมบูรณ์

แต่มาตรา 360 เป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปในมาตรา 130 วรรค 2 ดังนั้น หลักของมาตรา 360 คือ ถ้าผู้เสนอส่งคำเสนอ (เจตนา) ไป เพื่อให้อีกฝ่ายสนองเจตนากลับมาเพื่อก่อสัญญา คำเสนอ (เจตนา) นั้น จะไม่สมบูรณ์ (หรือสิ้นผล หรือเสื่อมเสียไป) ถ้าหากว่า

(1) คำสนองขัดกับเจตนาที่ผู้เสนอได้แสดงไว้ (โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย) หรือ

(2) ก่อนสนองรับ ผู้สนองได้รู้ว่าผู้เสนอตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ

เช่น (1) วันที่ 1 ธ.ค 21 ก. ส่งจดหมายเสนอขายรถยนต์ที่เพิ่งซื้อใหม่ของตนให้แก่ ข. ในราคา 250,000 บาท ทั้งได้ระบุว่า “เพื่อจะนำเงินจำนวนนี้ไปศึกษาต่อต่างประเทศ” และระบุให้ ข. ตอบจดหมายสนองรับชื่อภายในวันที่ 10 ธ.ค. 21 ต่อมาวันที่ 6 ธ.ค. 21 ก. ถึงแก่ความตาย ข. ไม่รู้ความนี้ ได้ตอบสนองรับชื่อรถยนต์ภายในกำหนดเวลา ดังนี้ คำเสนอของ ก. สิ้นความผูกพัน ข. เพราะคำสนองของ ข. ขัดกับเจตนาที่ ก. ผู้เสนอได้แสดงโดยชัดแจ้งไว้ว่าจะนำเงินไปศึกษาต่อต่างประเทศแต่ ก.ตายเสียก่อนที่จะได้ใช้เงินจำนวนนี้

(2) จากตัวอย่าง (1) แม้ว่า ก. จะมีได้แสดงเจตนาดังกล่าวไว้ในคำเสนอ แต่ก่อนที่ ข. จะสนองตอบ ข. ทราบว่า ก.ตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถแล้ว แต่ ข. อยากได้ จึงทำคำสนองรับชื่อภายในกำหนดเวลา ก็ไม่ทำให้สัญญาซื้อขายเกิดขึ้น เพราะคำเสนอของ ก.สิ้นผลไปแล้วนับแต่วันที่ ก. ตาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ (มาตรา 360)

แต่ถ้า ข.ไม่ทราบว่า ก.ตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ และ ก.ผู้เสนอมิได้แสดงเจตนาไว้ชัดแจ้งให้ปรากฏหรือโดยปริยาย ให้สันนิษฐานได้แล้ว (ไม่เข้าหลักมาตรา 360) ถ้า ข.ตอบสนองรับชื่อทันภายในกำหนดเวลาแล้ว สัญญาซื้อขายย่อมเกิดขึ้น เพราะคำเสนอของ ก.นั้นย่อมสมบูรณ์ตามมาตรา 130 วรรค 2 ถ้า ก.ตาย คำเสนอของ ก.ย่อมผูกพันกองมรดกของ ก.ผู้ตาย (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 532/2500)

ข้อสังเกต

(1) คำว่า “ผู้ไร้ความสามารถ” ในมาตรา 360 น่าจะหมายถึง “คนไร้ความสามารถ” ตามมาตรา 130 วรรคสอง กล่าวคือ คนไร้ความสามารถนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ไร้ความสามารถ

(2) คำเสนอในมาตรา 360 ศาลฎีกาเห็นว่าใช้บังคับสำหรับคำมั่นจะทำสัญญาด้วย เมื่อผู้ให้คำมั่นตายและก่อนสนองรับ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้ให้คำมั่นตาย คำมั่นนั้นย่อมสิ้นความผูกพัน เช่น คำมั่นของผู้ให้เช่าว่าจะให้เช่าต่อนั้น เมื่อผู้ให้เช่าตายและผู้เช่ารู้แล้ว คำมั่นนั้นตกไปตามมาตรา 360 ไม่ผูกพันให้ทายาทต้องปฏิบัติตามมาตรา 569 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1213/2517 ประชุมใหญ่ , 163/2518)⁽¹⁾

หัวข้อที่ 2 คำสนอง (An acceptance)

คำสนอง คือคำตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ชนิดที่ต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาของผู้รับคำเสนอ (ผู้สนอง) ซึ่งกระทำต่อผู้เสนอ

หรืออาจสรุปสั้น ๆ ว่า คำสนองคือคำตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ⁽²⁾

ลักษณะของคำสนอง คำสนองมีลักษณะพอสรุปได้ดังนี้

(1) คำสนองเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา ถ้าทำคำสนองต่อผู้เสนอซึ่งอยู่เฉพาะหน้า ย่อมมีผลทันที เมื่อผู้เสนอเข้าใจความหมาย ถ้าทำคำสนองต่อผู้เสนอซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางย่อมมีผลเมื่อการแสดงเจตนาไปถึงผู้เสนอตามมาตรา 130 วรรคแรก และเกิดเป็นสัญญาตามมาตรา 361 วรรคแรก

(2) อาจแสดงเจตนาทำคำสนองโดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยการนิ่งก็ได้

(3) คำสนองต้องมีข้อความชัดเจนแน่นอนปราศจากข้อแก้ไข ฯลฯ มิฉะนั้นถือว่าเป็นการบอกปัดคำเสนอ (ดูมาตรา 359 วรรคสอง)

(4) คำสนองต้องแสดงเจตนาต่อผู้เสนอ หรือตามที่ผู้เสนอกำหนดไว้

ผลของคำสนอง⁽¹⁾

1. เมื่อมีการสนองรับตามคำเสนอ สัญญาย่อมเกิดขึ้น แต่จะต้องสนองรับก่อนคำเสนอสิ้นความผูกพัน กล่าวคือ

1.1 คำเสนอที่ป่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้ (ไม่ว่าจะเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง) ก็ตาม ต้องสนองรับภายในกำหนดเวลานั้น (มาตรา 357)

1.2 คำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าอันมิได้ป่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้ เสนอ ณ ที่ใด เวลาใด ต้องสนองรับ ณ ที่นั้น เวลานั้น (มาตรา 356)

(1) ศักดิ์ สอนงชาติ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 324.

(2) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช. เรื่องเดียวกัน. หน้า 463.

(1) ศักดิ์ สอนงชาติ. เรื่องเดิม. หน้า 331-332.

1.3 คำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทางอันมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้ ต้องสนองรับภายในระยะเวลาอันควรคาดหมาย (มาตรา 355)

คำเสนอสิ้นความผูกพัน เมื่อไม่มีการสนองรับคำเสนอ

2. คำสนอนั้น ถอนไม่ได้ เพราะเมื่อมีการสนองรับตามคำเสนอ กล่าวคือ ถ้าการแสดงเจตนาได้ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา มีผลเป็นคำสนองอันสมบูรณ์แล้ว สัญญาย่อมเกิดขึ้นตามมาตรา 361 ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า คำสนอนั้นถอนไม่ได้ ถ้าถอนได้ก็เท่ากับเป็นการเลิกสัญญาโดยไม่มีเหตุที่จะเลิก แต่ถ้าการแสดงเจตนายังไม่ถึงผู้รับการแสดงเจตนา ผู้สนองย่อมมีสิทธิถอนการแสดงเจตนาทำคำสนองได้ตามมาตรา 130 วรรคแรก โดยบอกถอนไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา ก่อนหรือพร้อมกันกับคำสนอง ถ้าบอกถอนไปถึงหลังคำสนอง การบอกถอนไม่มีผล

3. คำสนองไม่สิ้นความผูกพันเพราะเหตุผู้สนองตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 130 วรรคสอง โดยไม่คำนึงว่า การแสดงเจตนา นั้นจะได้ไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา แล้วหรือไม่ตาม การแสดงเจตนาทำคำสนองไม่ตกอยู่ในบังคับของมาตรา 360 ซึ่งบัญญัติว่าด้วยคำเสนอโดยเฉพาะ เว้นแต่ผู้สนองจะได้แสดงเจตนาไว้ในคำสนองว่าถ้าผู้สนองตายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถก่อนสัญญาเกิด ให้คำสนอนั้นสิ้นความผูกพัน

คำสนองล่วงเวลา คือ คำตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ แต่มาถึงผู้เสนอล่าช้ากว่ากำหนดระยะเวลา ตามมาตรา 354, 355 และ 356

คำสนองที่มาถึงเนิ่นช้า แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำสนอนั้นได้ส่งโดยทางที่ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดนั้น กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร

มาตรา 358 “ถ้าคำบอกกล่าวสนอนมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งโดยทางที่ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดไว้ ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนอนั้นมาถึงเนิ่นช้า เว้นแต่จะได้บอกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว

ถ้าผู้เสนอละเลย ไม่บอกกล่าวตั้งว่ามาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวสนอนั้นมิได้ล่วงเวลา”

มาตรา 358 วรรคแรก

หลัก คำสนองมาถึงล่วงเวลา แต่ส่งทางการโดยปกติ เมื่อรับ ผู้เสนอต้องบอกแจ้งให้ผู้สนองทราบโดยพลันว่ามาช้าไป

วรรค 2 ถ้าผู้เสนอไม่แจ้ง ถือว่าคำสนองไม่ล่วงเวลา (สัญญาเกิดขึ้น)

เว้นแต่ ผู้เสนอจะได้บอกกล่าวในคำเสนอว่าจะต้องส่งคำสนองมาให้ทันเวลา ถ้าไม่ทัน

จะไม่รับ ดังนี้ ผู้เสนอไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่แจ้งอีก

เช่น ก.อยู่ราชบุรี มีจดหมายเสนอขายโถงมังกรอย่างดีให้ ข.ซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยให้เวลา ข.ตอบสนองภายใน 5 วัน ข.ได้รับคำเสนอแล้วก็รีบจดหมายตอบตกลงซื้อไปโดยส่งทางไปรษณีย์เจ้าหน้าที่ของถึง ก.ที่ราชบุรี แต่เนื่องจากกรุงเทพฯ ถูกน้ำท่วมใหญ่ การคมนาคมไม่สะดวกทำให้อัดหมายของ ข.ไปถึง ก.เกินกำหนด 5 วัน เช่นนี้ ก.ผู้เสนอต้องรีบแจ้งให้ ข.ทราบว่คำเสนอของ ข.ถึงเข้าไป ถ้าผู้เสนอไม่แจ้งโดยนึ่งเฉยเสีย เช่นนี้ ถือว่าคำเสนอของ ข.ไม่ล่วงเวลา สัญญาซื้อขายโถงระหว่าง ก. และ ข.จึงเกิดขึ้น แต่ถ้า ก.ผู้เสนอได้บอกกล่าวไว้ชัดในคำเสนอว่า ข.จะต้องตอบสนองให้ทันเวลา มิฉะนั้นจะไม่รับ เช่นนี้ ก.ผู้เสนอก็ไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่แจ้งอีก

คำสนองล่วงเวลามีผลเป็นอย่างไร

ผลของคำสนองล่วงเวลา มี 2 ประการ คือ.- ทำให้คำเสนอสิ้นความผูกพัน และถือว่คำสนอนั้นเป็นคำเสนอใหม่

(1) ทำให้คำเสนอสิ้นความผูกพัน

มาตรา 357 “คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลา กำหนดดังกล่าวมาในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแต่นั้นไป”

มาตรา 357 หลัก คำเสนอใน (ตามมาตรา 354-356) ไม่สนองรับในเวลา คำเสนอสิ้นความผูกพัน

(2) ถือว่คำสนองล่วงเวลานั้น เป็นคำเสนอขึ้นใหม่

มาตรา 359 “ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่สนอนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่”

มาตรา 359 วรรคแรก หลัก คำสนองถึงล่วงเวลา ถือเป็นคำเสนอใหม่ (สัญญายังไม่เกินขึ้น)

อย่างไรก็ดี คำสนองมาถึงล่วงเวลาก็มิได้เป็นคำเสนอใหม่เสมอไป หากว่า ผู้รับคำเสนอ บอกปิดคำเสนอจนคำเสนอสิ้นความผูกพัน (ตาม ม. 357) แม้ต่อมาผู้รับคำเสนอจะทำคำสนองใหม่ก็ไม่ถือเป็นคำเสนอใหม่ เช่น ก.เสนอขายรถยนต์ใช้แล้วให้ ข.โดยกำหนดเวลาให้ทำคำสนองภายใน 12 วัน ข.ไม่รับซื้อ เป็นการบอกปิดคำเสนอ ต่อมา ข.กลับตอบสนองรับซื้อรถยนต์นั้นอีกภายในระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้สัญญาย่อมไม่เกิด และคำสนองของ ข.ไม่ถือว่เป็นคำเสนอขึ้นมาใหม่

คำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ

คือ คำตอบรับทำสัญญา แต่มีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบ ด้วยหรือมีลักษณะเป็นการต่อรองคำเสนอ

ผลของคำสนองที่ไม่ตรงกับคำเสนอ

มาตรา 359 วรรคสอง “คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่น ประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว”

มาตรา 359 วรรคสอง หลัก คำสนองที่มีข้อความเพิ่มเติม จำกัดหรือแก้ไข ถือว่าเป็น คำบอกปิดไม่รับ และเป็นคำเสนอใหม่

เช่น ผู้เสนอขอประนีประนอมผ่อนใช้ค่าเสียหายเดือนละ 30 บาท มีคำสนองตอบมา ว่าต้องผ่อนใช้เดือนละ 300 บาท เช่นนี้ คำสนองมีข้อแก้ไข ถือว่าผู้สนองบอกปิดไม่รับ และคำสนอง นี้เป็นคำเสนอขึ้นใหม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1045/2496)

หรือเช่น โจทก์เสนอราคาเครื่องปรับอากาศพร้อมค่าติดตั้งแก่จำเลย จำเลยมีหนังสือ ถึงโจทก์แสดงความประสงค์จะทำสัญญากับโจทก์ แต่โจทก์จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด คือ จะต้องยื่นรูปแบบและการติดตั้งพร้อมทั้งร่างสัญญาให้จำเลยพิจารณาเห็นชอบเสียก่อน คำสนอง เช่นนี้เป็นคำสนองที่มีข้อจำกัด ให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอและเป็นคำเสนอใหม่ในตัว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2639/2515)

หัวข้อที่ 3 สัญญาเกิดขึ้นเมื่อใด

แยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี คือ.-

1. ถ้าเป็นการทำคำเสนอและทำคำสนองกันต่อหน้า (รวมทางโทรศัพท์ ฯลฯ ที่เข้าใจ ทันทีด้วย)

ผล สัญญาย่อมเกิดขึ้นทันทีในขณะนั้น (มาตรา 356)

2. ถ้าเป็นการทำคำสนองต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง

มาตรา 361 “อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญา ขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนอง ไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐาน ได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ”

มาตรา 361 วรรคแรก หลัก สัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง สัญญา

เกิดขึ้นเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ (ในเงื้อมมือหรือถึงที่อยู่ของผู้เสนอแม้จะไม่ทราบ) วรรคสอง ข้อยกเว้น สัญญาเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีคำสนอง โดยถือตามเจตนาของผู้เสนอ หรือปกติประเพณี

เช่น ก.อยู่ราชบุรี เสนอให้ ข.ที่กรุงเทพฯ บูชา (เช่าหรือซื้อ) พระพุทธรูปบูชา 1 องค์ ค่าบูชา 999 บาท ข.มีจดหมายตอบสนองรับซื้อ เมื่อจดหมายของ ข.ไปถึง ก.ที่ราชบุรี สัญญา (เช่า) ซื้อพระพุทธรูป ย่อมเกิดขึ้น (มาตรา 361 วรรคแรก)

เว้นแต่ ก.อาจแสดงเจตนาไปพร้อมกับคำเสนอว่า ถ้า ข.ตกลงจะเช่าก็ให้นำเงินค่าบูชาพระพุทธรูปมาให้ ก.ที่ราชบุรี เช่นนี้ สัญญา(เช่า)ซื้อพระพุทธรูปย่อมเกิดขึ้น ถ้าหาก ข.ส่งเงินธนาคาไปให้ ก.ที่ราชบุรี จำนวน 999 บาท

อุทาหรณ์ (1) คำพิพากษาฎีกาที่ 1770/2499 จำเลยเสนอขอซื้อกระสอบป่าน โดยบอกผู้ขายว่า ได้บอกให้ธนาคารออกเช็คหรือฟัคนาดำเนินการให้แก่ผู้ขายในเมื่อผู้ขายส่งกระสอบป่านนั้น ดังนี้เมื่อผู้ขายส่งกระสอบป่าน ก็หมายความว่าผู้ขายสนองรับโดยปริยาย สัญญาซื้อขายกระสอบป่านก็เกิดขึ้น จำเลยและธนาคารจึงผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินตามเช็คหรือฟัคนาดำเนินการนั้น

(2) คำพิพากษาฎีกาที่ 805/2509 จำเลยผู้ให้กู้ได้ทำคำเสนอขอขึ้นอัตราดอกเบี้ยแก่โจทก์ ผู้กู้จาก 13% มาเป็น 15% ต่อปี โดยส่งแบบพิมพ์ให้โจทก์ผู้ตกลงยินยอมตามคำเสนอ แต่โจทก์หนึ่งเสีย ดังนี้ ถือว่าไม่มีการสนองรับ

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับคำเสนอคำสนองและสัญญาเกิดหรือไม่เกิด⁽¹⁾ (เพื่อความเข้าใจ โปรดดูมาตรา 366 ก่อนด้วย)

(1) หนังสือของผู้ซื้อถึงผู้ขายมีข้อความว่า ขอรับซื้อไม้สักรายนี้ ส่วนราคานั้นผู้ขายจะขายเท่าใดแล้วแต่จะเห็นสมควร ดังนี้ เป็นคำแสดงความประสงค์ใครจะขอรับซื้อโดยขอให้อีกฝ่ายกำหนดราคามาก่อนหาว่ามีลักษณะเป็นคำสนองไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 927/2498) เข้าลักษณะเป็นคำเชื้อเชิญให้ทำคำเสนอ โดยให้กำหนดราคาขายมาก่อน ถ้ากำหนดมากไป ก็คงไม่ยอมรับซื้อเพราะไม่มีอะไรผูกพันกัน

(2) ผู้รับสัมปทานตั้งโรงไฟฟ้า ย่อมถือได้ว่าได้ทำคำเสนอแสดงออกต่อประชาชนทั่วไปว่าจะรับบริการต่อประชาชนภายในเขตสัมปทาน ภายในเงื่อนไขข้อบังคับสัมปทาน เมื่อมีผู้ขอให้โดยรับปฏิบัติการเสียเงินให้ตามสัมปทานแล้ว ก็ถือได้ว่าสนองรับคำเสนอ ก่อให้เกิดนิติกรรม

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 344-352

สัญญาผูกพันกัน ต่างมีสิทธิและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสัมปทาน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1013/2498 ประชุมใหญ่)

(3) การยื่นประกวดราคาเป็นลายลักษณ์อักษร เรียกไม่ได้ว่าเป็นคำเสนอทำต่อบุคคล ผู้อยู่เฉพาะหน้า ผู้เสนอจะต้องให้ระยะเวลาพอสมควรแก่การตอบสนอง การที่กรรมการตอบรับไม่ยอมให้ผู้เสนอถอนตัวภายในเวลาอันสมควร ถือได้ว่ามีคำสนองรับใบประกวดราคาของผู้เสนอ ผู้เสนอไม่ยอมทำสัญญาจึงผิดสัญญาประกวดราคา (คำพิพากษาฎีกาที่ 931/2480)

(4) การแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ต้องทำเป็นสัญญาระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้คนใหม่ เพียงแต่บุคคลภายนอกยื่นหนังสือรับรองชำระหนี้แทนจำเลยต่อโจทก์ แต่โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จำเลยมิได้สั่งการอย่างไรเจียบหายไป สัญญาแปลงหนี้ใหม่ยังไม่เกิดขึ้น แม้ต่อมาอีกเกือบ 4 ปี โจทก์จะได้ทวงหนี้เอาแก่บุคคลภายนอกนั้น ก็ไม่ถือว่าโจทก์ได้ยอมรับเอาบุคคลภายนอกนั้นเข้าเป็นลูกหนี้แทนจำเลย เพราะคำเสนอของบุคคลภายนอกต่อโจทก์สิ้นความผูกพันเพราะล่วงเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองตามมาตรา 355 หนังสือทวงหนี้ของโจทก์เป็นแต่คำเสนอใหม่เท่านั้น เมื่อหนี้ใหม่ยังไม่เกิด หนี้เดิมของจำเลยจึงยังไม่ระงับไปตามมาตรา 351 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1092/2509)

(5) โจทก์เสนอขอซื้อไม้จากจำเลย จำเลยสนองตอบว่าจะขายให้แต่ให้ติดต่อชำระเงินรับมอบไม้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือ มิฉะนั้นถือว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะซื้อไม้รายนี้ ดังนี้ถ้าโจทก์ได้ชำระเงินค่าไม้บางส่วนเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าว ข้อผูกพันตามคำเสนอของจำเลยที่บอกขายไม้ให้โจทก์ย่อมสิ้นสุดไปแล้ว จำเลยไม่มีหน้าที่ขายไม้ให้โจทก์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 73/2509) คำสนองของจำเลยเป็นคำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม และข้อจำกัดตามมาตรา 359 ซึ่งถือว่าเป็นคำเสนอใหม่ด้วยในตัว ถ้าโจทก์ต้องการทำสัญญากับจำเลย จะต้องสนองรับตามข้อจำกัดของจำเลย โดยชำระเงินและรับมอบไม้ภายในกำหนด

(6) ผู้จะซื้อทำหนังสือขอซื้อไม้ยื่นต่อโรงเลื่อยไม้ แม่กองขายของโรงงานได้บันทึกความเห็นลงไปว่า สมควรขายให้ในราคาเท่าใดแล้วเสนอผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการบันทึกว่าอนุญาตให้ขายได้ตามที่แม่กองขายเสนอมา ดังนี้ คำสั่งของผู้อำนวยการเป็นเพียงคำสั่งภายในถึงคนขายของตนให้ขายสิ่งของตามราคาที่ว่านั้นได้ หาได้มีการแสดงเจตนาถึงผู้จะซื้ออย่างไรไม่ จึงไม่ทำให้เกิดนิติสัมพันธ์เป็นสัญญาจะซื้อขายหรือสัญญาซื้อขายขึ้นแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1701/2493) เพราะยังไม่มีการแสดงเจตนาส่งคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ

(7) ทำสัญญาเช่าที่ดินโดยจดทะเบียนมีกำหนดเวลา 10 ปี ในสัญญามีข้อหนึ่งระบุว่า

เมื่อครบอายุสัญญาแล้ว ผู้ให้เช่ายินยอมจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าให้แก่ผู้เช่าอีก 10 ปี ตามสัญญาเดิม ข้อความดังกล่าวเป็นเพียงคำมั่น เมื่อผู้เช่าทราบว่าผู้ให้เช่าตายก่อนสัญญาเช่าเดิมครบกำหนด คำมั่นย่อมไม่มีผลบังคับ ผู้เช่าจะฟ้องขอให้บังคับทายาทของผู้ให้เช่าจดทะเบียนต่ออายุสัญญาเช่าหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1213/2517 ประชุมใหญ่, 163/2518)

(8) ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดิน 4 ไร่ ในราคา 400,000 บาท ผู้ขายมีจดหมายถึงผู้ซื้อขอขายเพียง 3 ไร่ เหลือไว้ 1 ไร่ อีก 1 ปีเศษ ผู้ซื้อตอบจดหมายในทำนองตกลง และว่ายังคงค้างชำระค่าที่ดิน 1,000 บาท จะครบ 300,000 บาท (เป็นราคาของที่ดิน 3 ไร่) อนุমানได้ว่าเป็นคำสนอง จึงเกิดเป็นสัญญาซึ่งยอมให้ผู้ขายกันที่ดินไว้ 1 ไร่ ซื้อขายกันเพียง 3 ไร่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2110/2519) ศาลฎีกามีได้วินิจฉัยว่าเจตนาตอบของผู้ซื้อหลังจากได้รับคำเสนอแล้ว 1 ปีเศษ เป็นคำสนองล่วงเลยเวลาอันควรคาดหมายตามมาตรา 355 ซึ่งทำให้คำเสนอสิ้นความผูกพันตามมาตรา 357 คงจะถือว่าเป็นคำสนองล่วงเวลาซึ่งกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ตามมาตรา 359 เมื่อผู้ขายยอมรับ จึงเกิดเป็นสัญญา

(9) จำเลยรับประกันรถโจทก์ โดยมีสัญญาให้เปลี่ยนรถคันใหม่แทนรถคันเดิมได้ โจทก์ก็มีหนังสือขอเปลี่ยน ระหว่างจำเลยยังไม่ตอบ รถคันเดิมถูกชน จำเลยมีหนังสือตอบสนองถึงโจทก์หลังจากเกิดเหตุแล้ว ต้องถือว่าการแสดงเจตนาขอรับการโอนการคุ้มครองมีผลเมื่อโจทก์ได้รับหนังสือตอบสนองของจำเลย จำเลยจึงยังไม่พ้นความรับผิดชอบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1726/2517) สัญญาเปลี่ยนแปลงการคุ้มครองเกิดเป็นสัญญาขึ้นตั้งแต่เวลาที่คำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอตามมาตรา 361 วรรคแรก และ 130 วรรคแรก

(10) โจทก์เช่าที่ดินของ น.เพื่อปลูกสร้างอาคารเก็บผลประโยชน์ โดยได้ชำระค่าตอบแทนให้น.ไปแล้ว 188,000 บาท ต่อมาตกลงกันใหม่ให้น.ขายที่ดินนั้นได้ โดยมีข้อสัญญาว่า ถ้า น.ขายได้ตารางวาละ 5,000 บาท หรือกว่านั้น น.จะคืนเงินให้โจทก์ 140,000 บาท ถ้าได้ต่ำกว่าจะตกลงกันใหม่ ปรากฏว่า น.ขายได้ต่ำกว่าตารางวาละ 5,000 บาท ครั้นโจทก์ไปพบ น.ปฏิเสธไม่ยอมตกลงและทำให้ฟ้อง ดังนี้ ถือว่า น.ไม่ยอมทำความตกลงกับโจทก์และไม่ยอมคืนเงินให้โจทก์แล้ว โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกเงินคืน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2097/2519)

(11) โจทก์จำเลยทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินและสิ่งปลูกสร้างกัน ต่อมาโจทก์บอกเลิกสัญญาจำเลยก็ตอบรับการบอกเลิก เมื่อสัญญาเลิกกันแล้ว โจทก์จำเลยก็ต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ดังนั้นการที่จำเลยมีหนังสือถึงโจทก์ในเวลาต่อมาให้โอกาสโจทก์นำเงินมาชำระภายใน 7 วัน จึงเป็นเพียงคำเสนอขึ้นใหม่ เมื่อไม่มีการสนองตอบย่อมไม่ก่อให้เกิดผลแต่อย่างใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1352/2520)

(12) กรรมการช่วยเหลือชาวต่างชาติเรียกจำเลยไปพบ จำเลยว่าถ้าโจทก์จะซื้อที่พิพาท จำเป็นต้องขายในราคา 40,000 บาท กรรมการทำบันทึกให้จำเลยลงชื่อไว้ แล้วเรียกโจทก์ไปพบ โจทก์ว่าตกลงซื้อที่พิพาทในราคา 40,000 บาท กรรมการทำบันทึกให้โจทก์ลงชื่อไว้ ดังนี้ กรรมการไม่ใช่ตัวแทนของโจทก์จำเลย คำของจำเลยตามบันทึกไม่ใช่คำเสนอ คำของโจทก์ตามบันทึกเป็นคำเสนอ แต่จำเลยปฏิเสธไม่ขายที่พิพาท จึงไม่มีคำสนอง อันจะเกิดสัญญาผูกพันให้จำเลยต้องขายที่ดินให้โจทก์ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 835/2521) คำเสนอต่อบุคคลโดยเจาะจงจะต้องมีการแสดงเจตนาถึงบุคคลนั้น ตามมาตรา 130 วรรคแรก และต้องมีข้อความชัดเจนแน่นอน ซึ่งเมื่อมีการสนองรับจะต้องเกิดเป็นสัญญา คำของจำเลยตามบันทึกเป็นเพียงคำปรารภหรือการแสดงความคิดเห็นว่าถ้าจำเลยจะขายที่พิพาท จะขายในราคาเท่าไร ไม่มีข้อความชัดเจนแน่นอนว่าจะขายจริง จึงยังถือไม่ได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาทำคำเสนอ

(13) โจทก์ประมูลส่งกระบือให้จำเลยได้ และตกลงกันให้โจทก์ไปเซ็นสัญญาและวางเงินประกันที่กรมจำเลย แต่โจทก์ส่งกระบือให้เจ้าหน้าที่ของจำเลยครบถ้วนถูกต้องตามเงื่อนไขแล้วโดยไม่ได้ไปเซ็นสัญญาและวางเงินประกัน ดังนี้โจทก์ฟ้องเรียกราคาค่ากระบือได้ จำเลยจะต่อสู้ว่ายังไม่มิตินิสัมพันธ์ต่อกันไม่ได้ การที่จะไปเซ็นสัญญาก็เพื่อให้โจทก์ส่งกระบือให้ถูกต้องตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน โจทก์ก็ได้ส่งกระบือถูกต้องทุกอย่างแล้ว และการวางเงินประกันก็เพื่อให้โจทก์ปฏิบัติถูกต้อง เมื่อโจทก์ปฏิบัติถูกต้องแล้วประกันก็ไม่จำเป็น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 605/2481) เพราะกรณีไม่เป็นที่สงสัยตามมาตรา 366 วรรคสอง

(14) จำเลยยื่นใบประมูลจะส่งไม้ให้โจทก์ โจทก์ตกลงรับ แต่ในใบประมูลและคำสนองรับมีข้อความแสดงว่า โจทก์จำเลยยังจะต้องทำสัญญาซื้อขายเป็นหนังสือและวางมัดจำอีกชั้นหนึ่ง ดังนี้ ตราบใดที่ยังมิได้ทำสัญญาซื้อขายกัน จะเรียกได้ว่ามีสัญญาซื้อขายระหว่างโจทก์กับจำเลยอันสมบูรณ์แล้วหาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 856/2481)

(15) การวางมัดจำต่อกันแล้ว เป็นเพียงข้อสันนิษฐานว่ามีสัญญาต่อกัน ไม่ใช่ให้ถือโดยเด็ดขาดว่ามีสัญญาต่อกันแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีตกลงกันจะทำสัญญาต่อกันเป็นหนังสือนั้น ถ้ายังไม่ได้เซ็นสัญญาก็สันนิษฐานว่ายังไม่มีสัญญาต่อกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 811/2482)

(16) แม้วิธีที่จะทำสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์มีหลายวิธี แต่เมื่อคู่สัญญากำหนดจะทำกันโดยวิธีทำเป็นหนังสือให้มีข้อตกลงทุกข้อตามที่พูดกันไว้ก็ต้องเป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา จะนำวิธีการอื่น เช่น การวางมัดจำ มาวินิจฉัยว่าเป็นข้อตกลงจะซื้อขายกันแล้วโดยบริบูรณ์หาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1541/2509)

(17) โจทก์ตกลงจะซื้อที่ดินและตึกจากจำเลยด้วยเงินผ่อน ได้วางมัดจำไว้แล้ว แต่มีข้อตกลงกันว่าจะทำหนังสือสัญญาอีกฉบับหนึ่ง เพื่อกำหนดการชำระเงิน การแบ่งแยกโฉนด และการโอนกรรมสิทธิ์ หากโจทก์ไม่ทำสัญญาภายใน 1 เดือน ถือว่าโจทก์ก็ไม่ใช่ยอมให้รับเงินมัดจำ ดังนี้ หากโจทก์ไม่ยอมทำสัญญาจะซื้อขายตามที่ตกลงกันไว้ ย่อมถือว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน โจทก์จะหาว่าจำเลยผิดสัญญาและเรียกร้องให้ขายที่ดินและตึกให้โจทก์ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 161/2512)

(18) โจทก์เสนอราคาเรื่องปรับอากาศพร้อมค่าติดตั้งแก่จำเลย จำเลยมีหนังสือถึงโจทก์แสดงความประสงค์จะทำสัญญากับโจทก์ แต่โจทก์จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด คือจะต้องยื่นรูปแบบและการติดตั้งพร้อมกับร่างสัญญาให้จำเลยพิจารณาเห็นชอบเสียก่อน คำสนองของจำเลยเช่นนี้เป็นคำสนองอันมีข้อจำกัด ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัวของมาตรา 359 วรรคสองโจทก์ก็ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น แม้จำเลยฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเงื่อนไขดังกล่าวเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อ เมื่อโจทก์จำเลยยังไม่ตกลงกันหมดทุกข้อ จึงถือว่าโจทก์จำเลยยังมีได้มีสัญญาต่อกันตามมาตรา 366 แม้ต่อมาโจทก์ได้ส่งแบบแปลนให้จำเลยก็เป็นเพียงเพิ่มเติมคำเสนอของโจทก์ให้บริบูรณ์เพื่อจำเลยจะได้พิจารณาสนองรับหรือไม่เท่านั้น แต่โจทก์กลับเสนอราคาเพิ่มสูงขึ้นด้วย จำเลยย่อมมีสิทธิไม่ซื้อหรือไม่สนองรับได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2639/2515)

(19) โจทก์เป็นข้าราชการครูและเป็นสมาชิกของสหกรณ์จำเลยได้ยื่นคำขอกู้เงินจำนวน 6,500 บาท โดยมอบอำนาจให้ ว.ศึกษาธิการอำเภอซึ่งเป็นกรรมการคนหนึ่งของจำเลยเป็นผู้รับเงินแทน ในหนังสือมอบอำนาจระบุว่าเมื่อโจทก์ได้รับเงินจากผู้รับมอบอำนาจแล้ว โจทก์จึงจะลงชื่อในหนังสือสัญญาและผู้กู้และผู้ค้ำประกันลงชื่อในหนังสือค้ำประกันตามแบบของสหกรณ์ให้เสร็จไป จำเลยยอมให้กู้เพียง 6,300 บาท และได้มอบเงินให้ ว.รับไป โดยให้ ว.ทำคำรับรองว่าจะนำเงินไปจ่ายให้ผู้กู้ และจะจัดให้ผู้กู้ ผู้ค้ำประกันลงชื่อในหนังสือสัญญาและผู้ค้ำประกัน แล้วส่งให้จำเลยโดยเร็วที่สุด ว.จึงเป็นตัวแทนของจำเลยด้วย เมื่อ ว.ยังไม่ส่งมอบเงินให้โจทก์ จะถือว่าจำเลยได้ส่งมอบเงินให้โจทก์แล้วไม่ได้ ทั้งหนังสือมอบอำนาจและคำรับรองของ ว.ก็มีข้อความแสดงว่าการกู้รายนี้มุ่งจะทำเป็นหนังสือ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย มาตรา 366 วรรคท้าย ให้นับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การกู้ระหว่างโจทก์จำเลยยังไม่สมบูรณ์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1815/2516 ประชุมใหญ่)

(20) ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยนัดไปทำสัญญากันที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อไม่ทำ สัญญายังไม่เกิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 164/2519)

(21) ธนาคารจำเลยมีสำนักงานใหญ่อยู่ในต่างประเทศและมีสาขาในประเทศไทย โจทก์เสนอให้จำเลยเช่าอาคารพิพาทต่อผู้จัดการสาขา โดยโจทก์ทราบดีว่าอำนาจในการเช่าอยู่ที่สำนักงานใหญ่ เมื่อโจทก์กับผู้จัดการสาขาของจำเลยยังมีได้ตกลงกันในเรื่องค่าเช่าแน่นอน ซึ่งจำเลยถือเป็นข้อสำคัญอันจะต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงานใหญ่ และผู้จัดการสาขาก็ยังมีได้รับอนุมัติจากสำนักงานใหญ่ให้เช่าอาคารพิพาท จึงถือว่าโจทก์จำเลยยังมีได้มีสัญญาต่อกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1990/2518)

(22) โจทก์อยู่อังกฤษ จำเลยที่ 1 อยู่ในประเทศไทย ช.ผู้แทนโจทก์ติดต่อกับจำเลยที่ 1 ตกลงซื้อขายปอกัน ช.และจำเลยที่ 1 ได้มีหนังสือแจ้งให้โจทก์ทราบปริมาณและราคาที่จะขาย โจทก์มีหนังสือยืนยันมายังจำเลยที่ 1 พร้อมทั้งส่งสัญญาซื้อขายมาด้วย เพื่อให้จำเลยที่ 1 ลงชื่อในฐานะผู้ขาย โจทก์เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตส่งมา แต่ล่าช้าและผิดพลาด จำเลยที่ 1 จึงไม่ลงชื่อในสัญญาซื้อขาย การซื้อขายครั้งก่อน ๆ ต้องทำเป็นหนังสือทุกครั้ง พฤติการณ์ที่ปฏิบัติ เห็นได้ว่าโจทก์กับจำเลยที่ 1 มีเจตนาจะให้สัญญาซื้อขายมีผลผูกพันเมื่อได้ทำหนังสือแล้ว จำเลยที่ 1 ยังมีได้ลงชื่อ จึงถือว่าสัญญาซื้อขายยังมีได้ทำเป็นหนังสือตามมาตรา 366 สัญญาซื้อขายยังไม่มี (คำพิพากษาฎีกาที่ 520/2520)

(23) จำเลยทราบข้อสัญญาประกวดราคาตามประกาศเรียกประกวดราคาของโจทก์แล้ว จึงยื่นซองประกวดราคา เมื่อจำเลยประมูลได้ก็ต้องผูกพันตามสัญญานั้น จำเลยไม่ยอมทำสัญญา เมื่อสัญญาประกวดราคาระบุให้จำเลยต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการที่โจทก์ต้องจ้างผู้อื่นทำงานนี้ในราคาที่สูงกว่าที่จำเลยเสนอราคา จำเลยก็ต้องรับผิดชอบตามสัญญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1131/2520) จำเลยผิดสัญญาประกวดราคา มิใช่ผิดสัญญาซึ่งยังไม่ได้ทำเป็นหนังสือ

(24) โจทก์จำเลยตกลงทำบันทึกใกล้เคียงทางแพ่งว่า จำเลยตกลงยินยอมใช้ค่าซ่อมรถและค่ารักษาพยาบาลให้โจทก์ โดยจะมอบหมายให้บริษัทประกันภัยมาตกลงกันเองในภายหลัง โจทก์พอใจไม่ใส่ใจเอาความแม่นยำบันทึกดังกล่าวจะไม่ใช่สัญญาประนีประนอมยอมความ เพราะมิได้เป็นสัญญาระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นให้เสร็จสิ้นไปทีเดียว ยังมีเงื่อนไขให้บริษัทประกันภัยตกลงจำนวนเงินค่าซ่อมรถและค่ารักษาพยาบาลอยู่อีก แต่ข้อสัญญาที่ว่าจำเลยยอมชดใช้ค่าซ่อมรถและค่ารักษาพยาบาล ถือได้ว่าเป็นนิติกรรมอย่างหนึ่ง ย่อมสมบูรณ์ตามมาตรา 367 โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยตามสัญญานั้นได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1168/2521) ค่าเสียหายในฐานะ

ละเมิด มาตรา 438 บัญญัติไว้ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด พอถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติสันนิษฐานเจตนา เมื่อคู่สัญญาไม่ตกลงกันเป็นอย่างอื่น ก็ต้องบังคับไปตามนั้น อนึ่งเมื่อได้มีการปฏิบัติตามสัญญาไปแล้ว สัญญาย่อมเกิด ศาลมีอำนาจตีความสัญญาได้ตามมาตรา 368

(25) โจทก์จ้างเหมาให้จำเลยปลูกอาคาร จำเลยเข้าทำการไปบ้างแล้ว แต่ยังไม่ตกลงกันในเรื่องแบบแปลน รายละเอียดการก่อสร้าง และวันทำการซึ่งเป็นสาระสำคัญ โดยโจทก์จำเลยยังไม่ได้ลงชื่อในเอกสารสัญญา ถือว่าโจทก์จำเลยยังไม่ได้มีสัญญาต่อกัน โจทก์จะอ้างว่าจำเลยผิดสัญญาไม่ดำเนินการก่อสร้างตามสัญญาหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 885/2521) จ้างทำของเป็นนิติกรรมที่ไม่มีแบบ ไม่จำเป็นต้องทำสัญญาเป็นหนังสือ เว้นแต่คู่สัญญาได้ตกลงกันว่าจะทำสัญญาเป็นหนังสือตามมาตรา 366 วรรคสอง ข้อเท็จจริงในคดีนี้ไม่ปรากฏว่าโจทก์จำเลยได้ตกลงกันว่าจะทำสัญญาเป็นหนังสือหรือไม่ แต่ยังไม่ได้ตกลงกันในข้อสาระสำคัญหมวดทุกข้อตามมาตรา 366 วรรคแรก จึงถือว่ายังไม่มีสัญญาต่อกัน เฉพาะคดีนี้แม้จะมีการปฏิบัติตามสัญญาไปบ้างแล้ว พฤติการณ์อาจไม่พอที่จะชี้ให้เห็นว่าคู่สัญญามีเจตนาผูกพันกัน มีข้อสังเกตว่า สมมุติว่าแทนที่โจทก์ ซึ่งเป็นผู้ว่าจ้างจะฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยฐานผิดสัญญาก่อสร้าง แต่จำเลยกลับเป็นฝ่ายเรียกสินจ้างค่าการทำงานที่เข้าไปแล้ว จะถือว่ามีสัญญาต่อกันหรือไม่ โปรดพิจารณาเปรียบเทียบกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1454/2510 ซึ่งอยู่ใน (6) ท้ายมาตรา 368)

หัวข้อที่ 4 คำมั่น (A promise)

คำมั่น คือ การแสดงเจตนาให้ความแน่นอนว่าคุณจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

คำมั่นเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว ซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียวผูกพันตนว่าจะทำสัญญาหรือให้รางวัลแก่ผู้ทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง⁽¹⁾

คำมั่น มี 2 ประเภท คือ คำมั่นจะทำสัญญา และคำมั่นจะให้รางวัล

คำมั่นจะทำสัญญา มีลักษณะเป็นคำขอให้ทำสัญญาเช่นเดียวกับคำเสนอ เพียงแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รับรู้การแสดงเจตนาของผู้ให้คำมั่นไว้แล้ว โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงเจตนาถึง

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 355.

กันอีก เมื่อผู้รับคำมั่นแสดงเจตนาสนองรับตามคำมั่น สัญญาย่อมเกิด ดังนั้นบทบัญญัติว่าด้วยคำเสนอ คำสนอง ย่อมจะนำมาใช้บังคับสำหรับคำมั่นด้วย⁽¹⁾ เช่น คำมั่นจะซื้อ และคำมั่นจะขาย (มาตรา 454, 456) คำมั่นว่าจะให้ (มาตรา 526) คำมั่นว่าจะขายในเรื่องเช่าซื้อ (มาตรา 572) และคำมั่นจะให้สินจ้าง (มาตรา 576) อนึ่ง คำมั่นจะทำสัญญาประเภทอื่นนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในเอกเทศสัญญา ต้องนำบทบัญญัติว่าด้วยคำเสนอคำสนองอันเป็นหลักทั่วไปมาใช้บังคับโดยไม่มีข้อยกเว้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1213/2517 ประชุมใหญ่, 163/2518)

คำมั่นว่าจะให้รางวัล มี 2 ประเภท คือ.-

1. คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดสำเร็จ (มาตรา 362-364)
2. คำมั่นว่าจะให้รางวัลในการประกวดชิงรางวัล (มาตรา 365)

1. คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จ

มาตรา 362 “บุคคลออกโฆษณาให้คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอันใด ท่านว่าจำต้องให้รางวัลแก่บุคคลใด ๆ ผู้ใดกระทำการอันนั้น แม้ถึงมิใช่ว่าผู้นั้นจะได้กระทำเพราะเห็นแก่รางวัล”

มาตรา 362 หลัก

(1) คำมั่นนั้น ต้องกระทำโดยการโฆษณา (วิธีใดก็ตามแก่ประชาชนทั่วไป)

(2) บุคคลผู้กระทำการตามคำมั่นจะได้กระทำเพราะเห็นแก่รางวัลหรือไม่ ก็ไม่สำคัญ ถ้าทำสำเร็จ ย่อมได้รับรางวัลเสมอ

ข้อสังเกต การโฆษณาคำมั่นตามมาตรานี้ ต้องกระทำต่อสาธารณชน เช่น ประกาศในหนังสือพิมพ์, วิทยุ-โทรทัศน์, ปิดประกาศ, แจกใบปลิว หรือป่าวประกาศต่อประชาชน ถ้ากระทำต่อบุคคลใดโดยเฉพาะเจาะจงย่อมไม่ใช่คำมั่นตามมาตรานี้ แต่กลายเป็นคำเสนอ

เช่น ก.ประกาศแจ้งความทางสถานีวิทยุกระจายเสียง รายการข่าวชาวบ้าน ว่าผู้ใดเก็บใบขี้ผึ้งและบัตรเหรียญชัยสมรภูมิของ ก.ที่หล่นหายไปได้ และนำมาคืน ก.จะให้รางวัล 500 บาท ข.เก็บได้จึงนำไปให้ ก.เช่นนี้ ไม่ว่า ข.จะทราบประกาศแจ้งความดังกล่าวหรือไม่ หรือแม้ว่า ข.จะนำมาคืนโดยไม่มีเจตนาจะรับรางวัลก็ตาม ข.ย่อมได้รับเงินรางวัล 500 บาท จาก ก.

การถอนคำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งสำเร็จ

มาตรา 363 “ในกรณีที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ เมื่อยังไม่มีใครทำการสำเร็จตั้งบ่งไว้

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 356.

อยู่ตราบดี ผู้ให้คำมั่นจะถอนคำมั่นของตนเสีย โดยวิธีเดียวกับที่โฆษณานั้นก็ไว้ เว้นแต่จะได้แสดงไว้ในโฆษณานั้นว่าจะไม่ถอน

ถ้าคำมั่นนั้นไม่ว่าจะถอนโดยวิธีดังกล่าวมาก่อน จะถอนโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ถ้าเช่นนั้น การถอนจะเป็นอันสมบูรณ์ใช้ได้เพียงเฉพาะต่อบุคคลที่รู้

ถ้าผู้ให้คำมั่นได้กำหนดระยะเวลาให้ด้วยเพื่อทำการอันป่งนั้นไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ให้คำมั่น ได้สละสิทธิที่จะถอนคำมั่นนั้นเสียแล้ว”

มาตรา 363 วรรคแรก หลัก ถอนคำมั่นโฆษณาให้รางวัลได้ ถ้า (1) ยังไม่มีใครทำสำเร็จ และ (2) คำมั่นในโฆษณาจะต้องมิได้ระบุว่าจะไม่ถอน (ถ้าระบุว่าจะไม่ถอน ย่อมถอนไม่ได้ และผูกพันผู้ให้คำมั่นตลอดไปไม่จำกัดเวลา) (3) โฆษณาวีธีใด ต้องถอนวิธีนั้น

ข้อยกเว้น (วรรค 2) จะถอนโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่มีผลเพียงเฉพาะผู้รู้เท่านั้น (ผู้ที่ไม่รู้ แม้จะถอนแล้ว ก็ยังถือว่ามีโฆษณาคำมั่นว่าจะให้รางวัลนั้นอยู่ต่อไป ถ้าผู้ที่ไม่รู้นั้นทำการสำเร็จตามคำมั่น ย่อมมีสิทธิได้รับรางวัล)

เช่น ก.ให้คำมั่นว่าจะให้รางวัลแก่ผู้ที่เก็บหนังสือเดินทางของตนที่ตกหายไปได้แล้ว นำไปมอบไว้ที่สถานีตำรวจท้องที่หนึ่ง โดยประกาศทางหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ต่อมาหนังสือพิมพ์นั้นเลิกกิจการ และ ก.ไม่อาจถอนคำมั่นได้โดยวิธีเดียวกัน จึงประกาศถอนคำมั่นโดยโฆษณาทางหนังสือพิมพ์ฉบับอื่น หรือทางวิทยุกระจายเสียง การถอนคำมั่นของ ก.คงสมบูรณ์ใช้ได้เฉพาะผู้ที่รู้หรือได้รู้หรือได้ทราบโฆษณาของ ก.เท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่รู้ ต้องถือว่าคำมั่นยังมีอยู่ การถอนคำมั่นนั้นไม่มีผลกับผู้ที่ไม่รู้

วรรค 3 ถ้าผู้ให้คำมั่นได้กำหนดระยะเวลา เพื่อทำการอันป่งไว้ในคำมั่นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ให้คำมั่นได้สละสิทธิที่จะถอนคำมั่นนั้นแล้ว

เช่น สุนัขของ ก.หายไป ก.จึงโฆษณาให้รางวัลแก่ผู้นำสุนัขมาคืนได้ภายใน 1 เดือน จะให้รางวัล 2,000 บาท ดังนี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ก.สละสิทธิไม่ถอนคำมั่นให้รางวัลภายใน 1 เดือนนั้น

บุคคลผู้มีสิทธิได้รับรางวัล

มาตรา 364 “ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันป่งไว้ในโฆษณา ท่านว่าเฉพาะแต่คนที่ทำได้ก่อนใครหมดเท่านั้น มีสิทธิจะได้รับรางวัล

ถ้าบุคคลหลายคนกระทำการอันนั้นได้พร้อมกัน ท่านว่าแต่ละคนมีสิทธิจะได้รับรางวัลเป็นส่วนแบ่งเท่า ๆ กัน แต่ถ้ารางวัลนั้นมีสภาพแบ่งไม่ได้ก็ดี หรือถ้าตามข้อความแห่งคำมั่นนั้น

บุคคลแต่คนเดียวจะพึงรับรางวัลก็ดี ท่านให้วินิจฉัยด้วยวิธีจับสลาก

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคทั้งสองข้างต้นนั้น ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าในโฆษณานั้น แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น”

มาตรา 364 วรรคแรก หลัก บุคคลหลายคนทำตามโฆษณา ใครทำได้ก่อนมีสิทธิได้รับรางวัล

วรรคสอง หลัก ถ้าทำสำเร็จพร้อมกัน ให้แบ่งส่วนเท่า ๆ กัน ถ้าแบ่งไม่ได้โดยสภาพ หรือตามก้ำมั้นระบุให้ได้รับคนเดียว ให้ใช้วิธีจับสลาก

วรรคสาม เว้นแต่ ในโฆษณาได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น ก็มิใช่วรรค 1-2

เช่น ก.ได้วางข้อกำหนดไว้ในการโฆษณาให้ก้ำมั้นว่า จะให้รางวัลแก่ผู้ที่ทายผลการแข่งขันฟุตบอลโลกได้ถูกต้องตามปัญหาที่ตั้งไว้ หากมีผู้ทายถูกหลายคน ก็จะให้รางวัลแก่นักเรียนชายชั้นมัธยมปลายที่มีผลการเรียนดีที่สุด ดังนี้ ผู้ที่ทำการสำเร็จต้องด้วยคุณสมบัติดังกล่าวย่อมมีสิทธิได้รับรางวัล

ข้อสังเกต รางวัลที่มีสภาพแบ่งไม่ได้ เช่น รถยนต์ เรือยนต์ วีดีโอเทป โทรทัศน์สี ฯลฯ

2. ก้ำมั้นว่าจะให้รางวัลในการประกวดชิงรางวัล

มาตรา 364 “ก้ำมั้นว่าจะให้รางวัลอันมีความประสงค์เป็นการประกวดชิงรางวัลนั้น จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อ ได้กำหนดระยะเวลาไว้ในคำโฆษณาด้วย

การที่จะตัดสินว่าผู้ประกวดคนไหน ได้กระทำสำเร็จตามเงื่อนไขในก้ำมั้นภายในเวลา กำหนดหรือ ไม่ก็ดี หรือตัดสินในระหว่างผู้ประกวดหลายคนนั้นว่าคนไหนดีกว่ากันอย่างไรก็ดี ให้ผู้ชี้ขาดซึ่งได้ระบุชื่อไว้ในโฆษณานั้นเป็นผู้ตัดสิน หรือถ้ามิได้ระบุชื่อผู้ชี้ขาดไว้ก็ให้ผู้ให้ก้ำมั้นเป็นผู้ตัดสิน คำตัดสินอันนี้ย่อมผูกพันผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยทุกฝ่าย

ถ้าได้คะแนนเท่าเทียมกัน ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 364 วรรค 2 มาใช้บังคับแล้วแต่กรณี

การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่สร้างขึ้นประกวดนั้น ผู้ให้ก้ำมั้นจะเรียกให้โอนแก่ตนได้ต่อเมื่อ ได้ระบุไว้ในโฆษณาว่าจะพึงโอนเช่นนั้น”

มาตรา 365 วรรคแรก หลัก ก้ำมั้นว่าจะให้รางวัลในการประกวดชิงรางวัล ก้ำมั้นจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กำหนดระยะเวลาไว้ (ต้องกำหนดระยะเวลาที่ผู้ประกวดจะต้องทำการให้สำเร็จ)

วรรค 2 หลัก การตัดสิน ผู้ถูกระบุชื่อในคำโฆษณาเป็นผู้ชี้ขาด ถ้าไม่ระบุผู้ให้คำมั่น ต้องชี้ขาดเอง คำตัดสินถือว่าเด็ดขาด

วรรค 3 หลัก ทำคะแนนดีเสมอกัน ให้แบ่งเท่ากันหรือจับสลากตามมาตรา 364 วรรค 2

วรรค 4 หลัก ทรัพย์สินที่เข้าประกวด ถ้าผู้โฆษณาจะเอา ต้องระบุไว้ในคำโฆษณาด้วย (ปกติกรรมสิทธิ์ยังคงเป็นของผู้ประกวดเสมอ)

ข้อสังเกต

(1) การประกวดที่พบบ่อย เช่น ประกวดแต่งเรียงความ ประกวดภาพเขียน ประกวดนางงาม ประกวดชายงาม ฯลฯ

(2) คำมั่นตามมาตรา 365 ต่างกับคำมั่นจะให้รางวัลแก่ผู้กระทำการอันใดอันหนึ่งตามมาตรา 362 ซึ่งจะกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ได้

(3) คำมั่นตามมาตรานี้ อยู่ในบังคับของมาตรา 363 วรรคสาม ดังนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ให้คำมั่นจะถอนไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับคำมั่นจะให้รางวัล

ระเบียบการจ่ายเงินรางวัลคืนของกรมสรรพสามิตที่มีข้อความระบุให้ข้าหลวงประจำจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจ ผู้กำกับการตำรวจ นายอำเภอ หรือปลัดกิ่งอำเภอมีอำนาจรับแจ้งความจากผู้รับเงินสินบนนำจับได้นั้น เมื่อได้ส่งไปยังกรมตุลาการและกรมตำรวจ จนกระทั่งกรมตำรวจได้ออกแจ้งความต่อไป ไม่เพียงแต่เป็นระเบียบภายในเท่านั้น แต่เป็นการออกโฆษณาภายนอกถึงคำมั่นที่จะจ่ายเงินรางวัลตอบแทนให้แก่ผู้ช่วยเหลือราชการในการจับผิด เข้าลักษณะออกโฆษณาให้คำมั่นจะให้รางวัลตามมาตรา 362 แล้ว คำมั่นจะให้รางวัลตามระเบียบนี้ ถ้าไม่จ่ายเงินรางวัล หรือจ่ายน้อยกว่าระเบียบแล้ว จะต้องมิใช่เหตุผลที่ชอบที่ควร หาใช่ว่าสุดแล้วแต่ใจโดยไม่มีเหตุที่ชอบที่ควรไม่ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1153/2508)

การตีความสัญญา

การตีความสัญญา หมายถึง การค้นหาความหมาย หรือการหยั่งทราบความหมายของข้อความในสัญญา เนื่องจากข้อความนั้น เคลือบคลุม ไม่ชัดเจน หรือเป็นที่สงสัย

หลักเกณฑ์ ใช้หลักมาตรา 132 “ให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร” และการตีความในเอกสาร (มาตรา 10-14) ด้วย

การตีความว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้วหรือยังมีที่กรณี อะไรบ้าง

การตีความว่าสัญญาเกิดขึ้นแล้วหรือยัง มี 3 กรณี คือ.-

1. กรณีที่สัญญามีข้อสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหลายข้อ แต่ยังมีได้ตกลงกันครบทุกข้อ

มาตรา 366 “ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม่เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้อัดลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่

ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือไซ้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ”

มาตรา 366 วรรคแรก หลัก ข้อความใด แม่ฝ่ายเดียวแสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญต้องตกลงทุกข้อ ถ้ายังตกลงไม่หมดทุกข้อ กรณีเป็นที่สงสัย ให้ถือว่ายังไม่มีสัญญาต่อกัน และที่ตกลงกันไว้ในบางข้อก็ไม่ผูกพัน

เช่น ก.อยู่ปราชินบุรีเสนอขายทุเรียนแก่ ข.ที่อยู่กรุงเทพฯ จำนวน 500 ผล คิดราคาเหมา 1,000 บาท ข.ตอบตกลง แต่ให้ ข.ตกลงเรื่องค่าขนส่งเสียก่อน เช่นนี้ ถ้ายังไม่ได้ตกลงเรื่องค่าขนส่ง แม้จะตกลงกันแล้วก็ตาม เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยว่าเกิดสัญญาขึ้นแล้วหรือยัง ดังนี้ ต้องถือว่าสัญญายังไม่เกิดขึ้น (มาตรา 366 วรรคแรก)

2. กรณีคู่สัญญาได้ตกลงกันไว้ว่าสัญญาต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา 366 วรรค 2 หลัก ถ้าตกลงกันว่า สัญญาจะต้องทำเป็นหนังสือก่อน ถ้ากรณีเป็นที่สงสัย ให้ถือว่ายังไม่มีสัญญาต่อกัน จนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ

มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้ คือ.-

1. หนังสือนั้นต้องเป็นความตกลงของคู่สัญญาทุกฝ่าย และหนังสือนั้นมิได้เป็นแบบของนิติกรรมตามมาตรา 115 เป็นเพียงนิติกรรมที่สมบูรณ์ด้วยการแสดงเจตนาเท่านั้น

2. เมื่อตกลงกันว่าจะทำสัญญาเป็นหนังสือแล้วไม่ได้ทำ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัยถือว่าสัญญายังมีได้มีต่อกัน หรือสัญญายังไม่เกิด

เช่น (1) หนังสือที่ตกลงกันว่าจะทำขึ้น ถ้ามุ่งจะทำเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายเจ้าหนี้เพื่อป้องกันการผิดสัญญา หรือไม่ชำระหนี้ซึ่งมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข แม้จะมีการชำระหนี้บางส่วนหรือวางมัดจำไว้แล้ว เมื่อยังไม่ได้ทำสัญญาเป็นหนังสือตามที่ตกลงกัน สัญญายังไม่เกิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1541/2509)

(2) ก.ตกลงจะซื้อที่ดินเงินผ่อนจาก ข.แต่มีข้อตกลงกันว่าจะทำเป็นหนังสือฉบับหนึ่งเพื่อกำหนดการชำระเงิน ดังนี้ หาก ก.ไม่ยอมทำหนังสือสัญญาตามที่ตกลงกันได้ ย่อมถือว่ายังมีได้สัญญาต่อกัน (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 161/2512)

(3) หนังสือที่ตกลงกันว่าจะทำนั้น ถ้าปรากฏชัดแจ้งจากเจตนาของคู่สัญญาว่า จะถือว่ามีสัญญาต่อกันเมื่อมีการทำสัญญาเป็นหนังสือแล้ว เมื่อยังไม่ได้ทำสัญญาเป็นหนังสือตามที่ตกลงกัน สัญญายังไม่เกิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1015/2516 ประชุมใหญ่)

(4) คู่สัญญาตกลงประนีประนอมยอมความกัน โดยนัดไปทำสัญญาเป็นหนังสือที่ทำเนียบรัฐบาล เมื่อไม่ทำสัญญายังไม่เกิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 164/2519)

(5) หนังสือที่ตกลงกันว่าจะทำนั้น ถ้ามุ่งจะทำเพื่อประโยชน์แก่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายลูกหนี้ เพื่อป้องกันอีกฝ่ายผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ตอบแทน เมื่อยังไม่ได้ทำสัญญาเป็นหนังสือตามที่ตกลงกัน สัญญายังไม่เกิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 520/2520)

3. กรณีที่คู่สัญญายังมิได้ตกลงกันในข้อหนึ่งข้อใด แต่พึงอนุมานได้ว่าถึงหากจะไม่ทำความตกลงกันในข้อนี้แล้ว สัญญาก็จะได้ทำขึ้น

มาตรา 367 “สัญญาใดคู่สัญญาได้ถือว่าเป็นอันได้ทำกันขึ้นแล้ว แต่แท้จริงยังมิได้ตกลงกันในข้อหนึ่งข้อใดอันจะต้องทำความตกลงให้สำเร็จ ถ้าจะพึงอนุมานได้ว่า ถึงหากจะไม่ทำความตกลงกันในข้อนี้ได้สัญญานั้นก็จะได้ทำขึ้นไว้ ทว่าข้อความส่วนที่ได้ตกลงกันแล้ว ก็ย่อมเป็นอันสมบูรณ์”

มาตรา 367 หลัก สัญญาใดที่เกิดขึ้นแล้วตามเจตนาของคู่สัญญา แม้บางข้อยังมิได้ตกลงกัน ข้อความส่วนที่ตกลงกันแล้วย่อมสมบูรณ์ เกิดสัญญาขึ้นได้

เช่น (1) ก. และ ข.ตกลงทำสัญญาซื้อขายเหล็กเส้นจำนวนหนึ่งเรียบร้อยแล้ว แต่ยังมีได้ตกลงกันเรื่องการออกค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ซึ่งจะต้องตกลงกันอีกครั้งหนึ่ง เช่นนี้ ถือว่าสัญญาซื้อขายเหล็กเส้นระหว่าง ก. และ ข.เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่าคู่สัญญายังไม่ตกลงเรื่องค่าขนส่งเหล็กเส้นก็ตาม

(2) ก.จ้าง ข.เป็นทนายความว่าความให้โดยมิได้ตกลงเรื่องค่าจ้างว่าความ ซึ่งเป็นสาระสำคัญของสัญญาจ้างทำของ และ ข.ได้เข้าว่าความให้ ก.อันเป็นการปฏิบัติตามสัญญาไปแล้ว สัญญาจึงสมบูรณ์ เมื่อมีปัญหาว่าจะกำหนดสินจ้างว่าความกันเท่าใด ศาลก็ย่อมกำหนดให้ตามจำนวนที่สมควรโดยคาดคิดว่าคู่สัญญาจะตกลงกันโดยสุจริตและปกคิประเพณี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1454/2510)

การตีความสัญญาที่เกิดขึ้นแล้ว กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างไร
มาตรา 368 “สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริตโดยพิเคราะห์
 ถึงปกติประเพณีด้วย”

มาตรา 368 หลัก ต้องตีความตามความประสงค์ โดยสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติ
 ประเพณีด้วย (มิใช่จะมุ่งคู่สัญญาแต่เพียงอย่างเดียว)

ข้อสังเกต เนื่องจากสัญญาเป็นนิติกรรมหลายฝ่าย การตีความสัญญาจึงอยู่ในบังคับ
 ของมาตรา 132 ซึ่งเป็นบทที่ว่าด้วยการตีความการแสดงเจตนาหรือการตีความนิติกรรม เช่น

(1) โจทก์เช่าตึกแถวของจำเลย จำเลยเอาหลังคาตึกให้ผู้อื่นเช่าติดป้ายโฆษณา แม้สัญญา
 เขาจะมีได้มีข้อตกลงห้ามไว้ แต่ตามปกติวิสัย การเช่าอาคารย่อมเป็นการเช่าทิ้งหลัง จำเลยไม่มี
 สิทธิที่จะทำเช่นนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 439/2495)

(2) จำเลยจ้างโจทก์จัดเรือลำเสี่ยงขนถ่ายรางวัลไฟจากเรือเดินสมุทรถึงท่าเรือ การ
 ขนถ่ายเสียเวลา 7 วันโดยมิใช่ความผิดของโจทก์ มีประเพณีการค้าให้โจทก์เรียกค่าจ้างเพิ่มได้
 ตามส่วนซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันดีแล้ว แม้มิได้ตกลงไว้ในสัญญา ก็ใช้บังคับได้ (คำ
 พิพากษาฎีกาที่ 845/2497)

(3) สัญญาเช่าประกันมีข้อความว่า “ใช้สำหรับระหว่าง 2 เดือน” หมายความว่าผู้เช่า
 ประกันรับผิดชอบในหน้าที่เกิดขึ้นในระหว่างนั้น แม้จะค้างชำระอยู่จนพ้นกำหนดนั้นไปก็ตาม ไม่
 ใช่ว่าถ้ายังไม่ชำระหนี้ให้เสร็จภายใน 2 เดือน ผู้เช่าประกันไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะถ้าตีความเช่น
 นี้สัญญาย่อมไม่เป็นผล เพราะหน้าที่เกิดขึ้นในระหว่าง 2 เดือน ไม่มีทางที่เจ้าหนี้จะเรียกร้อง
 ให้ชำระเสร็จภายใน 2 เดือน (คำพิพากษาฎีกาที่ 804/2500)

(4) โจทก์เป็นทนายความว่าความให้จำเลย เมื่อพฤติการณ์ระหว่างโจทก์จำเลยเป็นที่
 แน่ว่าโจทก์ทำงานให้จำเลยโดยมีสินจ้าง มิใช่ทำให้เปล่า แม้จะฟังไม่ได้ตามที่โจทก์จำเลยนำสืบ
 ถึงจำนวนค่าจ้าง ศาลก็กำหนดสินจ้างให้ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1533/2509)

(5) จำเลยทำสัญญารับรองระวางเรือเพื่อส่งสินค้าไปต่างประเทศ โดย
 ไม่มีข้อตกลงว่าฝ่ายใดมีหน้าที่มัดอัดปอให้แน่น แต่ตามปกติประเพณีเป็นหน้าที่ของผู้ส่งซึ่งโจทก์
 รู้ประเพณีแล้ว เมื่อโจทก์ไม่ปฏิบัติ จำเลยมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2505)

(6) จำเลยตกลงจ้างโจทก์เป็นทนายว่าความให้ โดยมิได้ตกลงกำหนดสินจ้าง ศาลยอม
 กำหนดสินจ้างให้ตามจำนวนที่สมควรโดยคาดคิดว่าคู่สัญญาจะตกลงกันโดยสุจริตและตามปกติ
 ประเพณี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1454/2510)

(7) คู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันในศาลโดยมีเจตนาจะให้ที่ดินและห้องแถวเป็นของจำเลยที่ 2 แม้สัญญาจะระบุเฉพาะห้องแถวโดยมิได้ระบุถึงที่ดินก็ตีความได้ว่าหมายรวมถึงที่ดินด้วย เพราะจะต้องตีความตามเจตนาอันแท้จริงและตามความประสงค์ในทางสุจริต (คำพิพากษาฎีกาที่ 525/2516)

ผลแห่งสัญญา(EFFECT OF CONTRACT)

(มาตรา 369-396)

ผลแห่งสัญญาที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ได้แก่สัญญาต่างตอบแทน ความตกลง (สัญญา) ยกเว้นความรับผิดของลูกหนี้ไว้ล่วงหน้า และสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกนั้น มิใช่ผลแห่งสัญญาโดยทั่วไปแต่เป็นผลพิเศษแห่งสัญญาดังกล่าวโดยเฉพาะ

หัวข้อที่ 5 สัญญาต่างตอบแทน (A RECIPROCAL CONTRACT) (มาตรา 369-372)

สัญญาต่างตอบแทน คือ สัญญาที่ก่อให้เกิดหนี้ ทำให้คู่สัญญาต่างมีหนี้ที่จะต้องชำระตอบแทนกัน หรือ คือสัญญาที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างเป็นทั้งเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน

สรุป สัญญาต่างตอบแทน คือสัญญาที่ทำให้คู่สัญญาต่างเป็นเจ้าหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน หนี้ของแต่ละฝ่ายเป็นมูลฐานแห่งการชำระหนี้ซึ่งกันและกัน⁽¹⁾

เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ขายเป็นเจ้าหนี้ในการเรียกรับชำระราคาจากผู้ซื้อซึ่งเป็นลูกหนี้ ในขณะที่เดียวกันผู้ขายก็อยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ ในอันที่จะต้องส่งมอบโอนกรรมสิทธิในทรัพย์สินที่ขายให้แก่ผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าหนี้ นอกจากนี้ยังมีสัญญาแลกเปลี่ยน สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาจ้างแรงงาน-จ้างทำของ-รับขน ฯลฯ หรืออาจเป็นสัญญาไม่มีชื่อนอกเหนือจากเอกเทศสัญญาในบรรพ 3 ดังกล่าวก็ได้ เช่น สัญญาเช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างตึก แล้วยกกรรมสิทธิให้แก่เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นสัญญาต่างตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1960/2495) สัญญาทรัสต์รีซีท (ใบรับสินค้าเชื่อ) เป็นสัญญาซึ่งลูกหนี้โอนกรรมสิทธิในสินค้าซึ่งเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งให้แก่ธนาคารผู้เป็นเจ้าหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 6/2517) สัญญาเล่นแชร์เปียฮวย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1631-1634/2508)

ข้อสังเกต

(1) สัญญาต่างตอบแทนอาจเป็นนิติกรรมที่ต้องทำตามแบบหรือไม่มีแบบก็ได้ หรือกฎหมายอาจบังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือหรือไม่บังคับก็ได้ แล้วแต่ลักษณะของสัญญานั้น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 369.

(2) สัญญาต่างตอบแทนประเภทที่เป็นสัญญาไม่มีชื่อ เป็นนิติกรรมที่ไม่มีแบบ และกฎหมายมิได้บังคับให้มีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงสมบูรณ์ด้วยการแสดงเจตนาและฟ้องร้องบังคับกันได้โดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด⁽¹⁾

(3) คู่สัญญาที่ไม่ชำระหนี้ไม่มีสิทธิเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ เว้นแต่หนี้ของตนจะยังไม่ถึงกำหนดชำระ (มาตรา 369)

(4) การชำระหนี้ ได้แก่ การกระทำ งดเว้นกระทำ หรือส่งมอบทรัพย์สิน อย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้

การชำระหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน (การชำระหนี้ตอบแทนของสัญญาต่างตอบแทน)
(มาตรา 369)

มาตรา 369 “ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะ ไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้หรือขอปฏิบัติชำระหนี้ก็ได้ แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าหนี้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด”

มาตรา 369 หลัก คู่สัญญาต้องชำระหนี้ตอบแทนกันในขณะเดียวกัน ในเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วพร้อมกัน

ข้อยกเว้น มิใช่บังคับในกรณีที่หนี้ของคู่สัญญาถึงกำหนดชำระไม่พร้อมกัน

เช่น ก.ตกลงซื้อเทวรูปโบราณจาก ข.ในราคา 20,000 บาท สัญญาซื้อขายย่อมเกิดขึ้น ก.ต้องจ่ายเงินค่าเทวรูปโบราณให้ ข. ส่วน ข.ต้องมอบเทวรูปโบราณนั้นให้ ก. ตามมาตรา 369 ตอนแรก แต่ถ้า ก. และ ข.มีข้อตกลงกันว่า ให้ ก.ผ่อนชำระราคาเป็นรายเดือนเดือนละ 2,000 บาท ภายในกำหนด 10 เดือน เช่นนี้ หนี้จะถึงกำหนดชำระไม่พร้อมกัน เพราะมีเงื่อนไขกำหนดไว้เป็นประโยชน์แก่ ก. ดังนั้น ข.ต้องส่งมอบเทวรูปโบราณให้ ก.ในทันที เพราะหนี้ของ ข.ถึงกำหนดชำระแล้ว แต่ ก.ยังไม่ต้องชำระราคาค่าเทวรูปโบราณให้ ข.ทั้งหมดในทันที เพราะหนี้ของ ก.ยังไม่ถึงกำหนดชำระ เช่นนี้ แม้ ข.จะเรียกให้ ก.ชำระราคาทั้งหมดทันที ก.ปฏิเสธได้ตามมาตรา 369 ตอนท้าย

ข้อสังเกต

(1) หนี้ที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิไม่ยอมชำระหนี้จนกว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะชำระหนี้ นั้น หมายความว่าหนี้ที่เป็นข้อสัญญาต้องชำระตอบแทนกันหรือต้องเป็นหนี้ที่มีความสำคัญขนาด

(1) เว้นแต่หนี้สิน, หน้า 369.

เดียวกัน⁽¹⁾ ถ้าไม่ใช่เป็นการชำระหนี้ที่จะต้องกระทำเพื่อตอบแทนการชำระหนี้ของอีกฝ่ายหนึ่งแล้ว แม้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันนั้นซึ่งเป็นการผิดสัญญาก็จริง อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจยกเป็นข้อต่อสู้ที่จะไม่ชำระหนี้ตามข้อผูกพันของตนได้ เช่น ผู้เอาประกันภัยสัญญาว่า ถ้าเกิดเหตุวินาศภัยขึ้น ตนจะต้องบอกให้ผู้รับประกันทราบโดยไม่ชักช้า ต่อมาถึงแม้ผู้เอาประกันภัยจะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อนี้ ผู้รับประกันก็ไม่อาจอ้างเป็นข้อต่อสู้ไม่ยอมชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1002/2501)

(2) ถ้าการชำระหนี้ของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตกเป็นพ้นวิสัย จะเป็นโดยความผิดของฝ่ายนั้นหรือไม่ก็ตาม ผลแห่งภัยพิบัตินั้นตกเป็นบาปเคราะห์ของคู่สัญญาฝ่ายที่จะต้องชำระหนี้ นั้น และอีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องชำระหนี้ตอบแทน เว้นแต่กรณีที่มีบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ในมาตรา 370, 371 และ 372⁽²⁾

การไม่สามารถชำระหนี้ได้ในสัญญาต่างตอบแทน (มาตรา 370-372)

การไม่สามารถชำระหนี้ได้ในสัญญาต่างตอบแทน กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้
อย่างไร

แยกพิจารณาออกเป็น 3 ประการ คือ.-

1. สัญญาต่างตอบแทนซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เมื่อทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้นั้นสูญเสียหายโดยโทษลูกหนี้มิได้ เจ้าหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัตินั้น

มาตรา 370 “ถ้าสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้มิได้ไซ้ ท่านว่าการสูญหรือเสียหายนั้นตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้

ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านให้ใช้บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้บังคับแต่เวลาที่ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 195 วรรค 2 นั้นไป”

มาตรา 370 วรรคแรก หลัก

(1) เป็นสัญญาต่างตอบแทน

(2) มีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง

(1) จิต เศรษฐบุศร. เรื่องเดียวกัน. หน้า 332.

(2) สักดิ์ สนองชาติ. เรื่องเดิม. หน้า 370.

(3) ทรัพย์นั้นสูญหรือเสียหายไป โดยโทษลูกหนี้มิได้

(4) ผล การสูญหรือเสียหายนั้น ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ (เจ้าหนี้ต้องเป็นผู้รับผลแห่งภัยพิบัติ นั้น ทั้งยังต้องชำระหนี้ตอบแทนด้วย)

วรรค 2 ถ้ายังไม่เป็นทรัพย์เฉพาะสิ่ง จะใช้วรรคแรกบังคับก็ต่อเมื่อทรัพย์นั้นได้กลายเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่ง ตามมาตรา 195 วรรค 2 แล้ว

ทรัพย์สิทธิ คือสิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน หรือสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สิน ทรัพย์สิทธินั้นจะก่อตั้งได้ต้องอาศัยอำนาจกฎหมายเท่านั้น (มาตรา 1298) เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง การจำยอม สิทธิอาศัย ลิขสิทธิ์ ฯลฯ

ทรัพย์เฉพาะสิ่ง หมายถึงทรัพย์ที่มีอยู่แล้ว หรือได้กำหนดลงไว้แน่นอนแล้วว่าเป็นวัตถุแห่งสัญญาซึ่งจะเอาทรัพย์อื่นมาแทนกันไม่ได้

“การสูญหรือเสียหาย ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้” หมายความว่า เจ้าหนี้ต้องรับการสูญหรือเสียหายนั้น และยังคงชำระหนี้ตอบแทนให้แก่ลูกหนี้ แม้เจ้าหนี้จะไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ก็ตาม

เช่น (1) ก.ทำสัญญาซื้อขายข้าวสาร จำนวน 300 กระสอบ จาก ข. ขณะข้าวสารนั้นยังอยู่ในเรือ ข. ได้ชำระราคาข้าวสารทั้งหมดแล้ว แต่ฝาก ข. ไว้ก่อน ถือว่าข้าวสารเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่งแล้ว กรรมสิทธิ์ในข้าวสารทั้งหมดตกเป็นของ ก.แล้ว ตั้งแต่ขณะเมื่อทำสัญญากันตามมาตรา 458 ตกกลางคืนมีพายุฝนฟ้าคะนอง เรือบรรทุกข้าวสารของ ข.จมลงพร้อมข้าวสารทั้งหมด ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติไม่อาจโทษ ข.ผู้ขาย (ลูกหนี้ในอันที่จะส่งมอบข้าวสารให้ ก.) ได้ อันเป็นเหตุให้การชำระหนี้ตกเป็นพับวิสัยทั้งหมด ดังนี้ ข.ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ต้องคืนราคาข้าวสารให้ ก. เพราะความเสียหายดังกล่าว ตกเป็นพับแก่ ก. (เจ้าหนี้) ก.ไม่มีสิทธิเรียกให้ ข.ส่งมอบข้าวสาร และถ้า ก.ยังมีได้ชำระราคาข้าวสาร ข.ก็เรียกเอาได้ อนึ่งถ้าหากข้าวสารเสียหายบางส่วน ก.ก็ต้องรับข้าวสารในสภาพนั้น ความเสียหายคงตกเป็นพับแก่ ก.เจ้าหนี้เช่นกัน

(2) โจทก์ทำสัญญาซื้อไม้สักจากจำเลย ชำระราคาเรียบร้อยแล้ว โจทก์ได้ตรวจไม้และตีตราของโจทก์ลงไว้ด้วย ต่อมาไม้กลอนวางเพลิงโรงเลื่อยของจำเลย ไฟไหม้ไม้สักเหล่านั้น อันเอาผิดแก่จำเลย (ลูกหนี้) ไม่ได้ ดังนี้ ไม้สักเป็นทรัพย์เฉพาะสิ่ง เพราะบังคับว่าทรัพย์แน่นอนแล้ว กรรมสิทธิ์ในไม้สักได้โอนไปเป็นของโจทก์แล้ว (มาตรา 458) ความเสียหายนั้นจึงตกเป็นพับแก่โจทก์ โจทก์ (เจ้าหนี้) จะเรียกร้องอรรถาภิธานไม้คืนจากจำเลยไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 339/2506)

แต่ถ้าทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้สูญหรือเสียหายด้วยเหตุอันโทษลูกหนี้ได้ ลูกหนี้ต้องเป็นผู้รับผลแห่งภัยพิบัติ และไม่มีสิทธิได้ชำระหนี้ตอบแทน เหตุอันโทษลูกหนี้ได้มี 2 ประการคือ.-

1. ลูกหนี้จำต้องรักษาทรัพย์สินไว้ด้วยความระมัดระวังเช่นอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง จนกว่าจะได้ส่งมอบทรัพย์สินนั้น (มาตรา 323 วรรค 2) แต่ลูกหนี้ละเลยเป็นเหตุให้ทรัพย์สินนั้นเสียหายเช่นอุทธารณ (1) ข.ประมาทเลินเล่อทำให้เรือบรรทุกข้าวสารล่มหรือใน (2) จำเลยประมาททำให้ไฟไหม้ไม้สักนั้น

2. ลูกหนี้ผิดนัด ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อของตนในระหว่างเวลาที่ผิดนัด รวมถึงการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างนั้นด้วย (มาตรา 217)

ข้อสังเกต

(1) ถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุที่ประสงค์เพียงจะโอนทรัพย์สินสิทธิในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง เช่น สัญญาจะซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่งบางชนิดที่ต้องทำตามแบบ เช่น ซื้อขายอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ตามมาตรา 456 วรรคแรก ซึ่งจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ยังมีได้ไปจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพียงจะโอนเท่านั้น ถือว่ายังมีได้โอนในทันที กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อ (เจ้าหนี้) ดังนั้นถ้าเกิดการสูญหรือเสียหายแก่ทรัพย์สินนั้น ย่อมไม่ตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้ (ผู้จะซื้อ) แต่กลับตกเป็นพับแก่ลูกหนี้ (ผู้จะขาย) เพราะยังเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอยู่

(2) ที่ว่าภัยพิบัติอยู่แก่เจ้าหนี้นั้น หมายความว่าเฉพาะกรณีที่สัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และภัยพิบัตินั้นเกิดเพราะเหตุอันโทษลูกหนี้มิได้เท่านั้น ดังนั้นสัญญาใดที่ยังมิได้ก่อให้เกิดทรัพย์สินสิทธิ เช่น สัญญาจะซื้อจะขาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 905/2493) คำมั่นว่าจะขาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 357/2486) หรือสัญญาที่เพียงแต่จะก่อให้เกิดทรัพย์สินต่อไปในภายหน้า แต่ยังมีได้ก่อให้เกิดทรัพย์สินขึ้นทันที เช่น มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาหนึ่งไว้ เช่น การซื้อขายมีเงื่อนไขเวลาหรือเงื่อนไข (มาตรา 459) หรือจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อแบ่งตัวทรัพย์สินหรือกำหนดราคาให้แน่นอน (มาตรา 460) กรรมสิทธิ์ยังหาโอนไปไม่ ยังถือว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็น

การก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินตามความหมายในมาตรานี้ไม่ได้⁽¹⁾

(3) ถ้าทรัพย์สินซึ่งขณะทำสัญญายังไม่เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ต้องทำให้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามมาตรา 195 วรรค 2 คือ.-

ก. เมื่อลูกหนี้ ได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบทรัพย์สินนั้นแล้ว หรือ
ข. เมื่อลูกหนี้ ได้เลือกกำหนดทรัพย์สินที่จะส่งมอบแล้ว ด้วยความยินยอมของเจ้าหนี้
ดังนี้ ถ้ากรณีต้องด้วย ก. หรือ ข. อย่างหนึ่งอย่างใด ย่อมนำมาตรา 370 วรรคแรกมาใช้บังคับได้ ผลก็คือการสูญหรือเสียหายตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้เช่นกัน

เช่น (1) ก. สั่งซื้อสับปะรด 1,000 ผล จาก ข. ที่ประจวบคีรีขันธ์ โดยให้ ข. บรรทุกรถยนต์ส่งให้ ก. ที่ปากคลองตลาด ข. ได้นำสับปะรดมาส่งให้ ก. ถึงสถานที่ดังกล่าวแล้ว แต่ต่อมา ก. จะยังไม่ได้รับสับปะรดนั้น เพราะสูญหรือเสียหายไปอันจะโทษ ข. ไม่ได้ ก็ถือว่า ข. (ลูกหนี้) ได้กระทำการอันตนจะพึงต้องทำเพื่อส่งมอบสับปะรดนั้นแล้ว ดังนั้น สับปะรด 1,000 ผลนี้จึงเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ความสูญหรือเสียหายของสับปะรดตกเป็นพับแก่ ก. เจ้าหนี้

(2) ก. ขายน้ำตาลทรายแดงให้ ข. ปรากฏว่าน้ำตาลจำนวนหนึ่ง 310 กระสอบเก็บไว้เป็นส่วนสต็อก ไม่ต้องนับหรือคัดเลือก ข. ก็ได้ชำระราคาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งมอบ ทางราชการบังคับซื้อไปจาก ก. ก. ไม่ต้องรับผิดชอบราคาให้ ข. ส่วนน้ำตาลอีกจำนวนหนึ่งอยู่ที่อื่น ยังไม่ได้นับซึ่ง ดวง น้ำตาลนั้นละลายหายไป ก. จะให้ ข. ต้องรับผิดชอบในน้ำตาลจำนวนนี้ไม่ได้ ก. ต้องหาน้ำตาลมาส่งมอบให้ ข. (คำพิพากษาฎีกาที่ 723/2492)

2. สัญญาต่างตอบแทน ซึ่งวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิด หรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง แต่มีเงื่อนไขบังคับก่อน (กรรมสิทธิ์ยังไม่โอน) หรือทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์สูญหรือถูกทำลาย ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติ

มาตรา 371 “บทบัญญัติที่กล่าวมาในมาตราก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าเป็นสัญญาต่างตอบแทนมีเงื่อนไขบังคับก่อนและทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์สัญญานั้นสูญหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ

ถ้าทรัพย์สินนั้นเสียหายเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้มิได้ และเมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว เจ้าหนี้จะเรียกให้ชำระหนี้โดยลดส่วนอันตนจะต้องชำระหนี้ตอบแทนนั้นลงหรือเลิก

(1) จดตี ดังคดีที่ และ แล ธีรกุล. เรื่องเดียวกัน. หน้า 314.

สัญญาอันเสียไปแล้วแต่จะเลิก แต่ในกรณีที่ต้นเหตุเสียหายเกิดเพราะฝ่ายลูกหนี้นั้น ท่านว่า หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนไม่ว่า

มาตรา 371 หลัก

(1) เป็นสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ที่มีเงื่อนไขบังคับก่อน (มาตรา 145)

(2) ทรัพย์สินนั้น สูญหรือทำลายลงในระหว่างเงื่อนไขยังไม่สำเร็จและโทษเจ้าหนี้นี้มิได้ (ไม่ใช้หลักมาตรา 370 มาบังคับ)

(3) เมื่อเงื่อนไขนั้นสำเร็จแล้ว เจ้าหนี้นี้มีสิทธิเลือก คือ.-

ก. เรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ โดยเจ้าหนี้ขอลดส่วนที่เจ้าหนี้ต้องชำระหนี้ตอบแทน หรือ
ข. เลิกสัญญา และ

ก. เจ้าหนี้นี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้อีก ถ้าหากต้นเหตุเสียหายเกิดจากฝ่ายลูกหนี้ เช่น ก.ตกลงซื้อรถยนต์ 1 คันจาก ข. โดยมีเงื่อนไขบังคับก่อนว่า ก.จะซื้อต่อเมื่อ ก.เดินทางกลับจากราชการต่างประเทศและกลับถึงบ้านพักในกรุงเทพฯแล้ว ก่อน ก.จะกลับจากต่างประเทศรถยนต์คันนี้จะขายนั้นถูกชนเสียหาย โดยไม่มีเหตุอันใดที่จะโทษ ก. (เจ้าหนี้) ได้ ต่อมา ก.กลับจากต่างประเทศ ดังนี้ ถือว่าเงื่อนไขบังคับก่อนนั้นสำเร็จแล้ว (มาตรา 145) ถ้า ก. (เจ้าหนี้) ยังอยากได้รถยนต์คันนั้น ก.มีสิทธิเรียกให้ ข. (ลูกหนี้) ส่งมอบรถยนต์ให้ ก.ได้ โดย ก.ขอลดราคารถยนต์ตามส่วนที่ได้รับความเสียหาย หรือถ้า ก.ไม่พอใจจะเลิกสัญญาซื้อขายรถยนต์กับ ข.ก็ได้ และถ้าหากรถยนต์คันนั้นถูกชนเพราะความประมาทเลินเล่อของ ข. (ลูกหนี้) เอง ก. (เจ้าหนี้) ก็มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย (ถ้า ก.เสียหาย) จาก ข.ได้

อย่างไรก็ดี ถ้ารถยนต์ถูกชนเพราะความประมาทเลินเล่อของ ก.เช่นก่อนจะเดินทางไปต่างประเทศ ก.ได้ทดลองขับรถยนต์คันนั้นด้วยความประมาทเลินเล่อ จอดรถทิ้งไว้ถูกคนร้ายลักรถยนต์คันนั้นไป เช่นนี้ ข. (ลูกหนี้) ย่อมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ (ตามมาตรา 219 วรรคแรก) กล่าวคือ ข. ไม่ต้องส่งมอบรถยนต์ให้ ก.อีก แต่ ก. ต้องชำระราคารถยนต์ให้ ข. เต็มจำนวน

ข้อสังเกต

(1) คำว่า “เงื่อนไข” หมายความว่ารวมถึงเงื่อนไขอย่างอื่นที่จะต้องปฏิบัติในการโอน

กรรมสิทธิ์และหมายความถึงเงื่อนไขด้วย⁽¹⁾

(2) ต้องพิจารณาการโอนกรรมสิทธิ์เป็นหลัก กล่าวคือสัญญาต่างตอบแทนใดที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งหนี้โอนไปยังเจ้าหนี้แล้ว ก็อยู่ในบังคับมาตรา 370 ถ้ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปย่อมอยู่ในบังคับมาตรา 371 เช่นสัญญาจะซื้อขาย (มาตรา 456) สัญญาซื้อขายซึ่งมีเงื่อนไขบังคับไว้มิให้กรรมสิทธิ์โอนไป (มาตรา 459) สัญญาซื้อขายซึ่งยังมีได้บังคับทรัพย์สินแน่นอน หรือรู้กำหนดราคาทรัพย์สินแน่นอน (มาตรา 460) สัญญาเช่าซื้อ (มาตรา 572) เป็นต้น สัญญาเหล่านี้กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังเจ้าหนี้ จึงอยู่ในบังคับมาตรา 371⁽²⁾

3. สัญญาต่างตอบแทนซึ่งมีวัตถุที่ประสงค์มิใช่เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติ เว้นแต่เพราะเหตุอันจะโทษเจ้าหนี้ได้

มาตรา 372 “นอกจากกรณีที่กล่าวไว้ในสองมาตราก่อน ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ห้ามสิทธิจะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่

ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่ว่าลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ก็ดี หรือใช้คุณวุฒิความสามารถของตนเป็นประการอื่นเป็นเหตุให้ได้อะไรมา หรือแกล้งละเลยเสียไม่ชวนขวยเอาอะไรที่สามารถจะทำได้ก็ดี มากน้อยเท่าไร จะต้องเอามาหักกับจำนวนอันตนจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่การชำระหนี้อันฝ่ายหนึ่งยังคงค้างชำระอยู่นั้นตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นมิต้องรับผิดชอบ ในเวลาเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่รับชำระหนี้”

มาตรา 372 หลัก

(1) ถ้าการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยอันจะโทษเจ้าหนี้หรือลูกหนี้ไม่ได้ ลูกหนี้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน (มาตรา 372 วรรคแรก) ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติ กล่าวคือ ความเสียหายตกเป็นប់แก่ลูกหนี้

(2) ถ้าการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้มีสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทน แต่ถ้าลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ (หลุดพ้นจากการชำระหนี้) หรือใช้คุณวุฒิความสามารถของตนประการอื่นทำให้ได้อะไรมา หรือแกล้งละเลยเสีย ไม่ชวนขวยเอาอะไรที่สามารถจะ

(1) เรื่องสัญญาอื่น, หน้า 317.

(2) สักดิ์ สมองชาติ, เรื่องสัญญาอื่น, หน้า 378.

ทำได้ก็ดี ได้มามากน้อยเท่าไรจะต้องเอามาหักกับจำนวนที่ลูกหนี้จะได้รับชำระหนี้ตอบแทน (จากเจ้าหนี้) (มาตรา 372 วรรค 2 ตอนแรก)

(3) ในกรณีที่การชำระหนี้อันฝ่ายหนึ่ง (ลูกหนี้) ยังค้างชำระนั้นตกเป็นพ้นวิสัย เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้น (ลูกหนี้) ไม่ต้องรับผิดชอบในเวลาที่ยีกฝ่ายหนึ่ง (เจ้าหนี้) ผิดนัดไม่ชำระหนี้ ฝ่ายที่ขอชำระหนี้ (ลูกหนี้) หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ (มาตรา 392 วรรค 2 ตอนท้าย)

ตัวอย่าง

(1) ก.ทำสัญญาว่าจ้าง ข.ต่อเติมบ้านเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งหลัง ข.คิดค่าจ้าง 100,000 บาท ก.เป็นฝ่ายจัดหาวัสดุก่อสร้างเองทั้งหมด ข.สร้างจนเกือบจะเสร็จแล้ว เกิดไฟไหม้จากที่อื่นลามมาไหม้บ้านของ ก.ทั้งหมด เช่นนี้ การชำระหนี้ของ ข. (การส่งมอบบ้านที่สร้างใหม่) ให้ ก.นั้นพ้นวิสัย ข.หลุดพ้นจากการชำระหนี้ (มาตรา 219 วรรคแรก) และ ข. (ลูกหนี้) ก็ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ค่าจ้างนั้นจาก ก. (มาตรา 372 วรรคแรก)

(2) จากตัวอย่าง (1) ถ้าการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัยอันจะโทษ ก. เจ้าหนี้ได้ เช่นด้วยความประมาทเลินเล่อของ ก. ทำให้เกิดเพลิงไหม้บ้านหลังเก่าของ ก. และลูกกลมไปไหม้บ้านที่กำลังสร้างใหม่ เช่นนี้ ข. ลูกหนี้ยังมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตอบแทน ด้วยการเรียกค่าจ้างตามส่วน แต่ถ้า ข. ลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ เช่น เงินมัดจำหรือเงินค่าจ้างที่ ข. ขอบิกจ่ายไปล่วงหน้าบ้างแล้วก็ต้องนำมาหักล้างออกจากเงินค่าจ้างก่อสร้าง หรือ ข. ใช้คุณวุฒิความสามารถของตนทำให้ได้อะไรมา เช่น ในระหว่างที่บ้าน ก. ถูกไฟไหม้ ข. ได้ไปรับจ้างทำงานแทนงานของ ก. ในระหว่างนั้น ได้ค่าจ้างมาจำนวนหนึ่ง หรือ ข. แก่ล้มละลายไม่ขวนขวายเอาอะไรที่สามารถจะทำได้ เช่น มีคนอื่นมาจ้าง ข. ไปทำการก่อสร้าง ข. ไม่ยอมทำหรือขณะไฟไหม้ก็แก่ล้มละลาย ไม่ขวนขวายก่อสร้างที่พอจะชนหนี้ไฟได้ กรณีเหล่านี้ถ้า ก. พิสูจน์ว่า ข. (ลูกหนี้) มีส่วนที่ได้มาหรือทำให้เสียไปจำนวนมากน้อยเท่าใด ต้องเอามาหักกับค่าจ้างก่อสร้างที่ ข. (ลูกหนี้) จะพึงได้รับจาก ก. (มาตรา 372 วรรค 2 ตอนแรก)

(3) จากตัวอย่าง (1), (2) ถ้า ข. สร้างบ้านให้ ก. เสร็จทันตามกำหนดตามวันนัดหมายส่งมอบบ้านกัน แต่ ก. ผิดนัดไม่ไปรับมอบบ้าน หลังจากนั้นบ้านดังกล่าวถูกไฟไหม้โดยมิใช่ความผิดของ ข. ข. ลูกหนี้ในฐานะที่เป็นฝ่ายขอชำระหนี้มีสิทธิเรียกค่าจ้างสร้างบ้านจาก ก. ทั้งหมด แม้การชำระหนี้ (ส่งมอบบ้าน) ของ ข. จะพ้นวิสัยก็ตาม (มาตรา 372 วรรค 2 ตอนท้าย)

คำพิพากษาศักดิ์เกี่ยวกับสัญญาต่างตอบแทน⁽¹⁾

(1) ในสัญญาต่างตอบแทน เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้จะเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ไม่ได้ (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 699/2485)

(2) โจทก์จำเลยตกลงกัน ให้จำเลยเช่าสวนของโจทก์มีกำหนด 6 ปี โดยจำเลยมีหน้าที่ปลูกส้มเขียวหวานลงในสวนของโจทก์ ดังนี้ เป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่ง มิใช่สัญญาเช่าธรรมดา ฉะนั้นเมื่อจำเลยได้ปฏิบัติตามข้อสัญญา ก็ได้ปลูกส้มเขียวหวานลงแล้ว จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะได้เช่าสวนต่อไปตามข้อสัญญาที่ตกลงกันไว้ (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 796/2495)

(3) เช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างตึกมีกำหนด 10 ปี แล้วผู้เช่าจะยกตึกที่ปลูกสร้างให้เจ้าของที่ดินอีกส่วนหนึ่งต่างหากจากค่าเช่า เป็นสัญญาต่างตอบแทนยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนด 10 ปีไม่ได้ (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 1460/2495)

(4) มารดาหญิงยกที่ดินมีโฉนดให้เป็นกองทุน ชายก็มีเงินเป็นกองทุน เป็นสัญญาต่างตอบแทน ไม่ใช่ให้โดยเสน่หา เมื่อสมรสแล้วชายฟ้องบังคับได้ (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 806/2510)

(5) เมื่อรูดหาย ผู้เอาประกันภัยบอกกล่าวให้ผู้รับประกันภัยทราบเมื่อเวลาล่วงพ้น 1 เดือน อันเป็นการไม่ปฏิบัติตามสัญญา แม้จะผิดสัญญา ผู้รับประกันภัยก็ไม่อาจอ้างเป็นข้อต่อสู้ไม่ยอมชำระค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัย หากผู้รับประกันภัยเสียหายอย่างไร ก็เรียกร้องให้ผู้เอาประกันภัยรับผิดชอบได้อีกส่วนหนึ่ง (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 1002/2501) ข้อสัญญาที่ให้ผู้เอาประกันภัยปฏิบัติตามดังกล่าว ไม่ใช่เป็นการชำระหนี้ที่จะต้องกระทำเพื่อตอบแทนการชำระหนี้ของฝ่ายหนึ่ง หรืออีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช่หนี้ที่มีความสำคัญขนาดเดียวกัน ผู้รับประกันภัยจึงไม่มีสิทธิปฏิเสธไม่ยอมชำระหนี้

(6) สัญญาเช่าตึกแถวซึ่งผู้เช่าเสียเงินแก่ผู้ให้เช่าเป็นการช่วยค่าก่อสร้าง เป็นสัญญาต่างตอบแทน (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 1627/2505) เมื่อสัญญาเช่าตึกพิพาทเป็นสัญญาต่างตอบแทน มิใช่สัญญาเช่าธรรมดาที่ต้องจดทะเบียนการเช่าที่เกินกว่า 3 ปีขึ้นไป สัญญานี้คงผูกพันเฉพาะคู่สัญญาเดิมกับผู้เช่า ไม่ติดมากับตึกพิพาท เมื่อผู้เช่าซื้อจากเจ้าของเดิม (คำพิพากษาศักดิ์ที่ 1325/2506)

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 380-388

(7) การที่โจทก์จำเลยตกลงกันให้โจทก์ออกทุนขยายทางพิพาทเพื่อใช้ร่วมกัน แต่ข้อตกลงนี้มีได้จดทะเบียนตามมาตรา 1299 จึงไม่ทำให้โจทก์ได้ทรัพย์สินเป็นภาระจำยอม แต่นิติกรรมไม่ตกเป็นโมฆะ หากก่อนบุคคลสิทธิบังคับกันได้ระหว่างคู่สัญญา โจทก์จึงอาศัยข้อสัญญานี้ฟ้องห้ามจำเลยมิให้ขัดขวางในอันที่โจทก์จะใช้ทางพิพาทตามข้อตกลงในสัญญาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 706/2507 ประชุมใหญ่)

(8) สัญญาต่างตอบแทนเกี่ยวกับที่ดินซึ่งมิได้จดทะเบียนก่อตั้งทรัพย์สิน เป็นเพียงบุคคลสิทธิซึ่งผูกพันเฉพาะคู่กรณี จะใช้ยับยั้งบุคคลภายนอกผู้ซื้อที่ดินนั้นไม่ได้ แม้ผู้ซื้อจะทราบว่ามีข้อตกลงเช่นนั้นก็ตาม ในเมื่อผู้ซื้อมิได้ยินยอมปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วย จะถือว่าผู้ซื้อใช้สิทธิโดยไม่สุจริตก็ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 655/2508)

(9) สัญญาต่างตอบแทนเป็นสัญญาที่กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องมีเอกสารมาแสดง หรือบังคับให้จดทะเบียนแต่ประการใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1002/2509)

(10) ผู้แทนเจ้าของที่ดินรับว่าจะให้จำเลยเช่าที่ดิน แต่ให้รอการแบ่งแยกที่ดินเสียก่อน เมื่อรู้ว่าตกเป็นของใครจึงค่อยทำสัญญาเช่ากันต่อไป จำเลยเชื่อว่าจะได้เช่า 10 ปี จึงลงทุนปรับพื้นที่และสร้างเขื่อน การกระทำดังนี้เพื่อประโยชน์ของจำเลยเอง ไม่ได้เป็นข้อตกลงหรือข้อเรียกร้องของฝ่ายเจ้าของที่ดินจึงไม่มีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทน (คำพิพากษาฎีกาที่ 783/2510)

(11) โจทก์จำเลยทำสัญญากันให้จำเลยชำระหนี้แทนโจทก์ และรับโอนที่ดินประธานบัตรของโจทก์ เพื่อจัดตั้งบริษัทร่วมทุนระหว่างโจทก์จำเลยประกอบกิจการทำเหมืองแร่ เป็นสัญญาต่างตอบแทน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1730/2512)

(12) ผู้ขายฝากกับผู้รับซื้อฝากตกลงระงับสิทธิไถ่ถอนการขายฝากโดยผู้รับซื้อฝากยอมยกหนี้เงินกู้รายอื่นให้ผู้ขายฝากและให้ผู้ขายฝากทำนาในที่ดินที่ขายฝากโดยไม่คิดค่าเช่าอีก 1 ปี ฝ่ายผู้ขายฝากยอมยกที่พิพาทให้ถือว่าผู้ขายฝากสละสิทธิไม่ไถ่ถอนที่ดินคืนแล้ว และเป็นสัญญาต่างตอบแทนซึ่งไม่มีแบบของนิติกรรม (คำพิพากษาฎีกาที่ 861/2515)

(13) บ. โจทย์คดีหนึ่งนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์จำเลย โจทก์ร้องขัดทรัพย์แล้วมีการประนีประนอมยอมความกันโดยโจทก์ยอมให้เงิน บ. 5,000 บาท บ.ยอมถอนการยึดและจำเลยยอมยกที่พิพาทให้โจทก์ สัญญาที่จำเลยยกที่พิพาทให้โจทก์เป็นสัญญาต่างตอบแทนเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคลสามฝ่าย มิใช่สัญญาที่จำเลยยกที่พิพาทให้โจทก์โดยเสน่หา แม้มิได้จดทะเบียนก็เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 795/2516)

(14) ศาลล่างพิพากษาให้จำเลยโอนที่ดินตามสัญญาจะซื้อขายให้โจทก์ โดยไม่บังคับให้โจทก์ชำระค่าที่ดินที่ค้างชำระแก่จำเลย ย่อมไม่ชอบด้วยมาตรา 369 แม้จำเลยไม่อุทธรณ์ข้อนี้ ศาลฎีกาก็พิพากษาแก้ให้โจทก์ชำระค่าที่ดินที่ค้างชำระให้จำเลยได้ เพราะเป็นเรื่องการชำระหนี้ตามสัญญาต่างตอบแทน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2430/2516)

(15) ทรรศรัชีท (ใบรับสินค้าเชื่อ) เป็นสัญญาต่างตอบแทน ไม่เข้าลักษณะเอกเทศสัญญา แต่เป็นสัญญาซึ่งลูกหนี้โอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าซึ่งเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งให้แก่ธนาคารผู้เป็นเจ้าของ ครบใบใดที่ยังไม่ชำระราคาสินค้าแก่ธนาคารเจ้าหนี้ ลูกหนี้จะเรียกร้องเอาสินค้าคืนไม่ได้ จึงเป็นการก่อตั้งทรัพย์สินชอบด้วยมาตรา 1298 เมื่อเจ้าหนี้อื่นยึดสินค้านั้นไปชำระหนี้ธนาคารเจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิขอให้ปล่อยได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 6/2517) คำวินิจฉัยที่ว่าเป็นการก่อตั้งทรัพย์สินชอบด้วยมาตรา 1298 นั้นน่าจะเกินเลยไป ที่แท้เป็นเพียงนิติกรรมประเภทโอนสิทธิอันเข้าลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งซึ่งมิใช่เอกเทศสัญญา เมื่อไม่ต้องห้ามตามกฎหมาย ก็บังคับกันได้ตามเจตนา

(16) จำเลยที่ 1, 2 เป็นบิดามารดาของจำเลยที่ 3 ได้ฟ้องโจทก์ให้เป็นกรียาจำเลยที่ 3 โดยตกลงจะยกที่นา 10 ไร่ให้โจทก์ เป็นการตอบแทนที่โจทก์ยอมสมรสกับจำเลยที่ 3 เป็นสัญญาต่างตอบแทนซึ่งใช้บังคับกันได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 295/2491, 2345/2517)

(17) ซื้อขายน้ำตาลซึ่งใส่กระสอบไว้เป็นจำนวนแน่นอน ณ ที่ซื้อขายกัน ไม่มีน้ำตาลอื่นปะปนและไม่ต้องชั่งตวงวัดกันอีก ผู้ซื้อชำระราคาเสร็จ แม้ผู้ซื้อฝากผู้ขายเก็บไว้ ณ ที่เดิมกรรมสิทธิ์ก็ตกเป็นของผู้ซื้อแล้ว เมื่อถูกทางราชการบังคับซื้อไป ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ ส่วนน้ำตาลที่ทำสัญญาจะซื้อขายไว้ กรรมสิทธิ์ยังเป็นของผู้ขาย ต่อมาทางราชการประกาศควบคุม จึงยังส่งมอบน้ำตาลไม่ได้ เมื่อน้ำตาลละลายหรือเสียหายย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ขาย (คำพิพากษาฎีกาที่ 723/2492) สัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์โอนทรัพย์สิน กรณีการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัยโดยโทษลูกหนี้มิได้ ถ้ากรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติตามมาตรา 370 วรรคแรก ถ้ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไป ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติ การสูญเสียหายตกเป็นพับแก่ลูกหนี้ตามมาตรา 371 วรรคแรก

(18) ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินกับห้องแถวที่ปลูกอยู่ในที่ดินนั้นโดยวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการซื้อขายคือที่ดิน ก่อนถึงกำหนดวันโอนตามสัญญา ไฟไหม้ห้องแถวเสียหายหมดโดยมิใช่ความผิดของผู้ขาย ผู้ซื้อจะใช้สิทธิขอเลิกสัญญาและขอมัดจำคืนไม่ได้ ผู้ซื้อแม้แต่สิทธิจะขอให้ลดราคาซื้อขายกันได้ตามราคาของห้องแถวที่ถูกไฟไหม้นั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 905/

2493) สัญญารายนี้เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีวัตถุประสงค์โอนทรัพย์สิน แต่กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าหนี้ เมื่อทรัพย์สินเสียหายด้วยเหตุอันโทษลูกหนี้มิได้ และโทษเจ้าหนี้ก็ไม่ได้ด้วย ย่อมตกอยู่ในบังคับของมาตรา 371 วรรคสอง ลูกหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติ เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ชำระหนี้โดยลดส่วนราคาที่จะต้องชำระหนี้ตอบแทนลง หรือเลิกสัญญาเสียก็ได้แล้วแต่จะเลือก จะบังคับให้เจ้าหนี้รับชำระหนี้แต่บางส่วนหาได้ไม่ (มาตรา 320) กรณีนี้ผู้ซื้อซึ่งเป็นเจ้าหนี้เลือกในทางเลิกสัญญาซึ่งมีสิทธิที่จะทำได้ แต่ศาลฎีกามีได้หยิบยกมาตรา 371 วรรคสอง และมาตรา 320 ขึ้นวินิจฉัย อาจเป็นเพราะคดีไม่มีประเด็นขึ้นสู่ศาลฎีกาก็ได้

(19) โจทก์ขายรถยนต์ให้จำเลย โดยให้จำเลยชำระราคาค่าด้วยเงินสดจำนวนหนึ่ง และเอารถยนต์ของจำเลยตีราคาให้โจทก์อีกจำนวนหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ส่งมอบรถยนต์และเงินสดให้แก่กันแล้ว แต่เนื่องจากรถยนต์ของโจทก์ยังผ่อนชำระราคาไม่หมด และยังไม่ได้รับโอนทะเบียนมา ทั้งสองฝ่ายจึงตกลงจะไปโอนทะเบียนรถยนต์ให้แก่กันเมื่อโจทก์ผ่อนชำระราคาหมดและรับโอนทะเบียนมาแล้ว ดังนี้ แสดงว่าทั้งสองฝ่ายยังไม่มีเจตนาโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่กันจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขแล้ว (มาตรา 459) ระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จรถยนต์ของโจทก์ ซึ่งอยู่ในความครอบครองของจำเลยถูกเพลิงไหม้ใช้การไม่ได้เลย โดยไม่ใช่ความผิดของฝ่ายใด เป็นการพ้นวิสัยที่โจทก์ (ลูกหนี้) จะโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้จำเลยได้ โจทก์ก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ของจำเลยให้โจทก์ได้ เพราะเป็นสัญญาต่างตอบแทนที่กรณีเข้ามาตรา 372 วรรคแรก อนึ่งเมื่อสัญญาระหว่างโจทก์จำเลยยังมีเงื่อนไขบังคับอยู่ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนมายังโจทก์ (เพราะโจทก์ยังไม่ได้รับโอนทะเบียนมา) ก็ยังไม่เรียกว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินนั้นตามมาตรา 370 ทั้งมาตรา 371 ก็บัญญัติว่า สัญญาต่างตอบแทน ถ้ามีเงื่อนไขบังคับก่อนและทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้นสูญหายหรือทำลายลงในระหว่างที่เงื่อนไขยังไม่สำเร็จ จะนำมาตรา 370 มาใช้บังคับไม่ได้อีกด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 149/2506) สัญญารายนี้เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์โอนทรัพย์สิน และกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนเพราะมีเงื่อนไขบังคับก่อน ตกอยู่ในบังคับมาตรา 371 เมื่อทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญาเสียหายด้วยเหตุอันโทษใครไม่ได้ ลูกหนี้ซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์จึงต้องรับผลแห่งภัยพิบัติและไม่มีสิทธิเรียกให้อีกฝ่ายชำระหนี้ตอบแทน อันเป็นหลักตามมาตรา 371 วรรคแรก กรณีไม่จำเป็นต้องอ้างมาตรา 372 ซึ่งเป็นเรื่องสัญญาต่างตอบแทนอื่น

(20) จำเลยทำสัญญาขายไม้สักให้โจทก์ และรับเงินค่าไม้ไปแล้ว ต่อมาเจ้าหน้าที่ของโจทก์ได้ตรวจไม้ที่จำเลยเตรียมไว้ตามสัญญา และตีตราของโจทก์ลงไว้ ย่อมถือได้ว่าไม้ที่ตีตรา

นั้นเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามมาตรา 370 และบังคับทรัพย์สินแน่นอน กรรมสิทธิ์ในไม้ตกเป็นของโจทก์แล้ว เมื่อมีคนลอบวางเพลิงโรงเลื่อยของจำเลยซึ่งไม่ใช่ความผิดของจำเลย โจทก์จะเรียกร้องค่าไม้คั้นจากจำเลยมิได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 339/2506) เจ้าหนี้ต้องรับผลแห่งภัยพิบัติตามมาตรา 370 วรรคสอง

(21) โจทก์ทำสัญญาเช่าห้องแถวของจำเลยมีกำหนด 1 ปี และได้ชำระค่าเช่าคราวเดียว 1 ปี ให้แก่จำเลยแล้ว ต่อมาก่อนครบกำหนด 1 ปี เกิดเพลิงไหม้ห้องแถวนั้นหมดทั้งหลัง ดังนี้สัญญาเช่าย่อมระงับไปตามมาตรา 567 เมื่อทรัพย์สินที่ให้เช่าสูญหายไปหมดสิ้นโดยมิได้เป็นความผิดของโจทก์ และโจทก์ยังใช้ทรัพย์สินที่เช่าไม่ครบอายุสัญญาเช่าทั้งในสัญญาเช่าก็มีได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าผู้เช่าไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเช่าบางส่วนคืนในกรณีที่ทรัพย์สินที่ให้เช่าได้สูญหายไปเพราะเหตุใด ๆ โจทก์จึงมีสิทธิเรียกค่าเช่าที่ชำระไปแล้วคืนได้ตามส่วน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1346/2517 ประชุมใหญ่) กรณีตกอยู่ในบังคับมาตรา 372 วรรคแรก ผู้ให้เช่าซึ่งเป็นลูกหนี้ไม่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตอบแทน จึงต้องคืนค่าเช่าที่รับไว้ล่วงหน้าตามส่วน

(22) ช.ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์พิพาทจากบริษัท อ. แล้วทำสัญญาให้จำเลยเช่าซื้อต่อจำเลยผ่อนชำระค่าเช่าซื้อให้ช.เสร็จ แต่ช.ยังมีได้โอนทะเบียนให้จำเลย ต่อมาจำเลยขายรถยนต์พิพาทให้โจทก์ โจทก์ชำระราคาครบและนำรถไปจ้างซ่อมอีก แต่ปรากฏว่า ช.ผิดสัญญาไม่ชำระค่าเช่าซื้อแก่บริษัท อ. เกินกว่า 2 งวด บริษัท อ.จึงยึดรถยนต์พิพาทไป ดังนี้ เมื่อจำเลยไม่สามารถโอนรถให้โจทก์โดยมิใช่ความผิดของโจทก์ เพราะที่รถถูกยึดนั้นเป็นสิทธิที่ขอบด้วยกฎหมายของบริษัท อ. เจ้าของที่แท้จริง โจทก์ไม่มีอำนาจจะโต้แย้งได้ ถือได้ว่าโจทก์ถูกรอนสิทธิ จำเลยต้องรับผิดชอบตามมาตรา 475 แม้จำเลยจะมีได้ประมาณเลือนเล่อก็ตาม จำเลยต้องคืนราคารถยนต์พิพาทแก่โจทก์พร้อมด้วยค่าซ่อมรถโดยถือเป็นค่าสินไหมทดแทนสำหรับความเสียหายที่โจทก์ได้รับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 932/2518)

(23) จำเลยทำสัญญาก่อสร้างตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงกับกรมการทหารสื่อสารโดยกรมฯ ให้สิทธิจำเลยในการโฆษณา 8 ปี ในการนี้จำเลยได้ตกลงกับโจทก์ที่ 1 โดยให้โจทก์ที่ 1 ออกเงินลงทุน 150,000 บาท และจำเลยในฐานะหัวหน้าสถานีตกลงให้โจทก์ที่ 1 โฆษณาสินค้าวันละ 2 ชั่วโมง เป็นการตอบแทนมีกำหนด 6 ปี หรือจนกว่าจะหมดสัญญาการก่อสร้างสถานี โจทก์ได้มอบเงิน 150,000 บาทให้จำเลยไปก่อสร้าง เมื่อเสร็จโจทก์ที่ 1 ได้มอบให้โจทก์ที่ 2 ดำเนินงานแทน โฆษณาสินค้าได้ 2 ปี ก็ต้องหยุดเนื่องจากทางราชการสั่งห้ามโฆษณา ต่อมาอีกเกือบ 3 ปี ทางราชการอนุญาตให้โฆษณาได้อีก ดังนี้ เมื่อทางราชการมิได้สั่งห้ามเป็นการ

เด็ดขาดตลอดไปอันจะทำให้การชำระหนี้ตกเป็นพื้นวิสัยและกลับอนุญาตให้โฆษณาได้อีก การชำระหนี้จึงอยู่ในวิสัยจะกลับขอปฏิบัติชำระหนี้ต่อกันได้ และการที่ทางราชการสั่งห้ามโฆษณาก็แปลไม่ได้ว่าเป็นการหมดสัญญาก่อสร้างสถานี่ ทั้งตามสัญญาที่ทำกับกรมการทหารสื่อสารก็ให้สิทธิจำเลยถึง 8 ปี จำเลยจึงยังคงผูกพันจะต้องให้สิทธิโจทก์ออกอากาศโฆษณาต่อไปจนครบ 6 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1566/2518)

(24) โจทก์ตกลงขายโกให้จำเลย ได้มอบโกให้จำเลยไปแล้วและจะกำหนดวันไปโอนตัวพิมพ์รูปพรรณพร้อมชำระราคาในวันหลัง เป็นเพียงสัญญาจะซื้อขายตามมาตรา 456 วรรคสอง กรรมสิทธิ์ในโกยังเป็นของโจทก์ผู้จะขายอยู่ เมื่อโคถูกคนร้ายลักไป โดยโจทก์มิได้กล่าวอ้างและนำสืบให้เห็นว่าเป็นเพราะเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดอันจะโทษจำเลยได้ จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบชำระราคาแก่โจทก์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2603/2520) กรณีต้องด้วยมาตรา 371 วรรคแรก

หัวข้อที่ 6 ความตกลงที่ทำได้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ กลั่นอลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตน (มาตรา 373)

มาตรา 373 “ความตกลงที่ทำได้ล่วงหน้าเป็นข้อความยกเว้นมิให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ กลั่นอลหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา 373 หลัก ความตกลงที่ทำได้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นความรับผิดชอบเพื่อกลั่นอล (ทุจริต) หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของลูกหนี้ ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ (ถือเสมือนว่าไม่มีข้อตกลงนั้นเลย ส่วนสัญญาเดิมคงมีผลสมบูรณ์ หากทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะทั้งหมดไม่ เพราะสามารถแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้)

เช่น ก. ทำสัญญาจ้าง ข. ขนอ่องมังกรอย่างดีจากราชบุรีไปกรุงเทพฯ ถ้าในสัญญามีข้อตกลงล่วงหน้าว่า ข. ไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้าอ่องมังกรบางอ่องสูญหรือแตกหักเสียหาย เพราะ ข. ทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนี้ ข้อตกลงไม่ต้องรับผิดชอบของ ข. นี้เป็นโมฆะ แต่ว่าสัญญารับขนของระหว่าง ก. ข. สมบูรณ์ ในระหว่างขนส่ง ถ้า ข. ทุจริตยกยอกเอาอ่องไปหรือทุจริตแก่งทำให้อ่องแตกหักเสียหายไป ข. ก็ยังต้องรับผิดชอบในสูญหรือเสียหายเหล่านั้น

ข้อสังเกต

(1) ถ้าคู่สัญญาตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่า ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุหรือความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาของลูกหนี้ ข้อตกลงดังนี้ย่อมสมบูรณ์ใช้บังคับได้เพราะกฎหมายไม่ห้ามไว้